

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

ANJA ARTAČ

KRITIČNI RAZMISLEK O BRALNI ZNAČKI V VRTCU

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2015

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
PREDŠOLSKA VZGOJA**

ANJA ARTAČ

Mentorica: doc. dr. Marcela Batistič Zorec

KRITIČNI RAZMISLEK O BRALNI ZNAČKI V VRTCU

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici,
doc. dr. Marceli Batistič Zorec,
za vse nasvete ter koristno strokovno pomoč.

Zahvalila bi se tudi
svoji družini, fantu ter prijateljem,
ki so mi dajali moč in zagnanost
pri nastajanju diplomske naloge.

Posebna zahvala gre moji
vzgojiteljici iz otroštva **Anuški Brazda**,
ki je zaslužna, da sem vzljubila ta prečudoviti poklic.

Ob šolanju mi je vedno stala ob strani
in mi priskočila na pomoč,
ko sem jo potrebovala.

Brez nje ne bi bila tukaj, kjer sem sedaj.

POVZETEK

Vsakodnevno branje in pripovedovanje predšolskemu otroku prispeva k razvoju predbralnih in predpisalnih sposobnosti. V vrtcu se izvaja veliko dejavnosti za spodbujanje družinskega branja. Ena izmed teh je predšolska bralna značka, ki spodbuja družinsko branje, ki pa ni nujno dobra spodbuda. Ob izvajanju bralne značke namreč nekateri starši in otroci tekmujejo, čemer se postavlja pod vprašaj namen bralne značke.

V teoretičnem delu sem na kratko predstavila pismenost, zgodnjo oz. porajajočo se pismenost, družinsko branje in različne spodbude zanj. V empiričnem delu sem uporabila anketna vprašalnika za strokovne delavce v vrtcu in starše otrok. Zanimalo me je tako mnenje vzgojiteljev o predšolski bralni znački ter navade branja in pripovedovanja v družinskem okolju otroka.

Pri analizi anketnih vprašalnikov sem dobila zanimive rezultate. Nekateri vzgojitelji in tudi starši se strinjajo, da bralna značka spodbuja tekmovanje. Več kot polovica staršev svojim otrokom redko ali občasno bere in pripoveduje, kar polovica staršev pa je otroke tudi spodbujala, da čim prej končajo bralno značko.

Ključne besede: pismenost, porajajoča se pismenost, družinsko branje, spodbujanje branja, predšolska bralna značka, kritično razmišljanje o bralni znački, tekmovanje.

ABSTRACT

Daily reading and storytelling to a preschool child contributes to the development of prereading and prewriting skills. Amongst the many activities that kindergarten implements to promote family reading is the Preschool Reading Badge, which encourages family reading. However, this is not necessarily a positive incentive. In carrying out Reading Badge activities, some parents and children compete, thus calling into question the purpose of the Reading Badge.

In the theoretical part, literacy, emerging literacy, family reading and various incentives for it are briefly described. In the empirical part, a survey questionnaire for kindergarten professionals and children's parents is used, focusing on teachers' opinions regarding the Preschool Reading Badge, as well as reading and storytelling habits in the children's family environment.

The analysis of the questionnaires produced interesting results. Some teachers and parents agree that the Reading Badge encourages competition. More than half of the parents rarely or occasionally read and tell stories to their children, while half of them also encourage children to complete the Reading Badge promptly.

Keywords: literacy, emergent literacy, family reading, reading promotion, preschool reading badge, critical thinking about the Reading Badge, competition.

KAZALO

1. UVOD	1
2. PISMENOST	2
2.1. Model komunikacijskega opismenjevanja	2
2.2. Vrste pismenosti.....	3
2.3. Zgodnja (porajajoča se) pismenost.....	3
3. DRUŽINSKA PISMENOST	4
3.1. Spodbujanje govornega razvoja v družini	4
3.2. Družinsko branje.....	5
4. PODROČJE JEZIKA V KURIKULUMU ZA VRTCE	6
4.1. Jezikovne dejavnosti v vrtcu.....	6
5. SPODBUDE IN DEJAVNOSTI ZA RAZVOJ ZGODNJE PISMENOSTI V VRTCU	8
5.1. Branje umetnostnih besedil	8
5.2. Branje neumetnostnih besedil	8
5.3. Knjižni kotiček.....	8
5.4. Kotiček za ustvarjanje knjig.....	9
5.5. Obisk knjižnice.....	9
5.6. Knjiga in likovno ustvarjanje	9
5.7. Besede in glasba	10
5.8. Igra z lutko.....	10
6. PROJEKTI IN PROGRAMI SPODBUJANJA BRANJA OZ. ZGODNJE PISMENOSTI.....	11
6.1. Tuji projekti	11
6.2. Slovenski projekti	12
7. PREDŠOLSKA BRALNA ZNAČKA (PBZ).....	14
7.1. Namen predšolske bralne značke.....	14
7.2. Motivacija in interes za branje	14
7.3. Predstavitev prebranih knjig	16
7.4. Vloga vzgojiteljice/vzgojitelja (mentorja) predšolske bralne značke	16
7.5. Vloga staršev pri izvajanju bralne značke	17

7.6.	Zaključek branja za predšolsko bralno značko	17
7.7.	Problemi in dileme predšolske bralne značke.....	17
7.7.1.	Zunanja motivacija.....	18
7.7.2.	Tekmovanje med otroki.....	19
8.	OPREDELITEV PROBLEMA.....	20
8.1.	Raziskovalna metoda	20
8.2.	Vzorec	20
8.2.1.	Vzgojitelji.....	20
8.2.2.	Starši	21
8.3.	Instrumenti in merske tehnike.....	22
8.4.	Obdelava podatkov.....	22
9.	REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	23
9.1.	Rezultati in interpretacija ankete za vzgojitelje	23
9.1.1.	Razlogi in cilji izvajanja bralne značke.....	23
9.1.2.	Preverjanje in beleženje dosežkov	25
9.1.3.	Nagrajevanje otrok	26
9.1.4.	Odzivi vzgojiteljic na ravnanja staršev	28
9.1.5.	Spodbujanje družinskega branja doma in v vrtcu	30
9.1.6.	Pomen branja	31
9.2.	Rezultati in interpretacija ankete za starše.....	33
9.2.1.	Branje otroku in pogovor o knjigah	33
9.2.2.	Priprava otroka na bralno značko.....	35
9.2.3.	Prednosti in pomanjkljivosti bralne značke.....	36
10.	ZAKLJUČEK.....	38
11.	LITERATURA	40
12.	PRILOGE.....	43
12.1.	Anketni vprašalnik za vzgojitelje.....	43
12.2.	Anketni vprašalnik za starše.....	46

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Delovna doba vzgojiteljic oz. vzgojiteljev	21
Graf 2: Starost otrok	21
Graf 3: Starost otroka	22
Graf 4: Spodbuda za izvajanje PBZ	23
Graf 5: Načini preverjanja prebranih del	25
Graf 6: Načini beleženja dosežkov otrok.....	26
Graf 7: Nagrajevanje otrok, ki niso izpolnili zahtev PBZ	27
Graf 8: Pritisk staršev na otroka, da izvedejo PBZ	28
Graf 9: Ali PBZ spodbuja tekmovalnost pri otrocih?.....	31
Graf 10: Ali PBZ spodbuja zunanjo motivacijo?.....	32
Graf 11: Pogostost branja otroku	33
Graf 12: Pogostost pogovarjanja o knjigi z otrokom	33
Graf 13: Pogostost spraševanja otrok	34
Graf 14: Ali ste spodbujali otroka, da čim prej konča bralno značko?	35
Graf 15: Pomoč otroku pri pripravi obnove knjige	35
Graf 16: Primerjava dosežkov otroka z dosežki vrtnikov	37

KAZALO TABEL

Tabela 1: Cilji PBZ.....	24
Tabela 2: Drugi načini za spodbujanje branja.....	30
Tabela 3: Dejavnosti za starše (in otroke), ki spodbujajo družinsko branje	30
Tabela 4: Prednosti PBZ.....	36
Tabela 5: Pomanjkljivosti PBZ	36

1. UVOD

Znano je, da na otrokov razvoj ugodno vplivajo petje, pogovor in branje že v prenatalnem obdobju. Veliko staršev je v prepričanju, da je otrok za določeno dejavnost premajhen ali pa je ne zmore. Branje je za otroka zelo pomembna dejavnost, zato moramo otrokov interes za branje spodbujati že v zgodnjem otroštvu.

Otrok s pomočjo knjige razvija domišljijo in si bogati besedni zaklad. Zavedati se moramo, da so prvi stiki s knjigo oz. slikanico za otroka zelo pomembni. Otroku se knjiga ne sme zameriti, saj bi lahko imel zaradi tega kasneje resne težave pri govornem razvoju. Tako je vzgojiteljeva vloga še posebej pomembna. Staršem posreduje spodbude, da lahko gojijo bolj kakovostno družinsko branje. V vrtcu imajo različne dejavnosti, ki spodbujajo starše in otroke k družinskemu branju. Ena od teh je tudi bralna značka, ki pa ni nujno dobra stvar. Pri nekaterih otrocih spodbuja tekmovanje. Starši vidijo svojega otroka kot najboljšega pri vseh dejavnosti in ne vidijo več, kaj je bolj pomembno pri bralni znački: rezultat ali sam proces?

V svoji praksi sem že doživela, da starši niso želeli ali niso zmogli brati otrokom ali pa, da so vedno »pokukali« na tablo, kjer so bila zabeležena imena otrok ter njihovo napredovanje pri bralni znački. Starši so na koncu tekmovali med seboj v smislu kdo ima bolj uspešnejšega otroka. Zaradi tega sem se odločila za to temo diplomske naloge – Kritični razmislek o bralni znački v vrtcu. Cilj moje diplomske naloge je ugotoviti, kakšna so ravnanja in stališča vzgojiteljev predšolskih otrok glede bralne značke ter kaj pričakujejo in pri svojih otrocih spodbujajo starši predšolskih otrok.

2. PISMENOST

V literaturi zasledimo več definicij pismenosti. Če pogledamo v SSKJ (2000) je pismenost opredeljena kot znanje branja in pisanja.

M. Cencič (2000) pismenost opredeljuje kot zapleteno, sestavljeno ter povezano dejavnost. Poleg branja in pisanja pismenost obsega tudi govorjenje in poslušanje. Če se usmerimo predvsem na strukturo jezika, izhajamo iz komunikacijskega modela opismenjevanja, ki enakovredno vključuje vse štiri jezikovne sposobnosti: branje, pisanje, poslušanje ter govorno sporočanje.

2.1. Model komunikacijskega opismenjevanja

Model komunikacijskega opismenjevanja torej vključuje štiri jezikovne sposobnosti: poslušanje, govorjenje, branje in pisanje.

Otrok se rodi kot »poslušalec«, ki se še ni sposoben govorno izražati. Želje in potrebe izraža z jokom, gibanjem rok in nog ter obrazno mimiko. Opazuje vse, kar se dogaja v njegovem primarnem okolju. Glasovi družine so zelo pomembni dejavniki za razvoj govora ter kasneje branja in pisanja. Nekateri otroci težko sledijo preprostim navodilom, zato je potrebno sposobnost poslušanja vaditi. Tako se vsaka jezikovna sposobnost postopoma razvija. Otrok po obdobju »poslušanja« postane tudi govorec. S tem ne postane poslušanje manj pomembno, saj otrok svoj besedni zaklad še vedno nadgrajuje, vendar se je že sposoben besedno izražati. Okolje ima velik pomen, kjer otrok razvija svojo pismenost. Prvi zgledi ter spodbudo dajejo predvsem starši, sorojenci, sorodniki ter vzgojitelji (Ločniškar in Osredkar, 2006).

Opismenjevanje je poučevanje branja in pisanja, opismeniti pa pomeni naučiti pisati in brati (SSKJ, 2000). To je vseživljenjski proces, ki ni vezan samo na začetna šolska leta. Predšolski otroci še ne znajo brati in pisati, zato v tem obdobju po navadi govorimo o začetni, zgodnji ali porajajoči se pismenosti. Tako sta poslušanje in govorno sporočanje temelja za razvijanje bralnih in pisalnih sposobnosti (Ločniškar in Osredkar, 2006).

2.2. Vrste pismenosti

S. Pečjak (2010: 11) izpostavi različne vrste pismenosti: akademska pismenost, pismenost odraslih, bilingvistična pismenost, osnovna pismenost, računalniška pismenost, pismenost okolja, kritična pismenost, kulturna pismenost, družinska pismenost, funkcionalna pismenost, medgeneracijska pismenost, marginalna pismenost, medijska pismenost, minimalna pismenost, poliglotska pismenost, bralna pismenost, televizijska pismenost, vizualna pismenost, pragmatična pismenost, preživetvena pismenost, pismenost delovnega mesta ter ideološka pismenost. Navedeni dodaja novejšje vrste pismenosti: razmišljujoča pismenost, medijska pismenost, digitalna pismenost, informacijska pismenost...

Nekateri modeli bralne pismenosti so širši in zajemajo tako bralne sposobnosti predšolskega otroka (otrok še ni bralec) kot zrelega bralca. Drugi modeli so ožji in zajemajo le določena obdobja razvoja bralnih sposobnosti. Tako so raziskovalci predšolsko in šolsko pismenost opredelili različno. (Pečjak, 2010).

2.3. Zgodnja (porajajoča se) pismenost

Predšolski otrok pridobiva znanje v okolju s tiskano in pisano besedo ter tako razvije predopismenjevalne spretnosti. To imenujemo porajajoča se pismenost.

Otroke lahko učimo porajajoče se pismenost skozi igro, ki je njihova osrednja dejavnost. Otroci skozi simbolno igro pridobijo vedenje o pismenosti ter odkrivajo njen pomen. V igri se pretvarja, da npr. kupuje v trgovini, obišče zdravnika (Grginič, 2005).

Ko želimo otroku približati branje, se ta pogosto pretvarja, da bere in piše, čeprav še nima predstave o besedi. Zapomnijo si znana besedila, ampak niso sposobni prepoznati posamezne besede iz zgodbe. Zelo hitro prepoznajo slike na vsaki strani knjige. Sposoben je s pomočjo slik pripovedovati zgodbo. Zanj definicija, kaj je črka, še ni znana, zato povsem slučajno piše različne znake (črke, številke in druge znake), ki jih zna prebrati samo sam (Pečjak, 2010).

Teorije o porajajoči se pismenosti so se pojavile v 70-ih letih. Različni avtorji porajajočo se pismenost opisujejo kot proces spontanega porajanja pismenosti, ki opisuje začetni bralni in

pisalni razvoj otroka. Porajajoča se pismenost izhaja iz angleškega izraza »emergent literacy«, nanaša pa se na predšolske otroke, ki so doumeli abecedno naravo pisnega jezika in začeli črkovati na domiselni način. Ime je bilo prvič uporabljeno v doktorski disertaciji Marie Clay leta 1966 (Grginič, 2005).

3. DRUŽINSKA PISMENOST

S porajajočo se pismenostjo je termo povezana t. i. družinska pismenost. M. Grgnič (2006: 12) družinsko pismenost opredeli z več vidikov, in sicer vključuje načine, kjer starši, otroci in člani razširjene družine uporabljajo pismenost doma in v bližnjem okolju (skupnosti). V družinah potekajo številne dejavnosti (branje, pisanje, risanje) ter tako prenašajo na otroke svoje ideje.

Družinska pismenost v predšolskem obdobju, kot so glasno branje otrokom, pogovor ob knjigah ter o napisih v okolju, ima pomemben vpliv na šolski uspeh. Tako mora biti sodelovanje staršev sestavni del predšolskih in šolskih programov (Grginič, 2006).

3.1. Spodbujanje govornega razvoja v družini

Starši se že v obdobju dojenčka vključujejo v govorno interakcijo z otrokom ter tako spodbujajo njegovo govorno odzivanje. Tako imajo zelo pomembno vlogo pri otrokovem govornem razvoju. Interakcija med starši in otroki je sprva neverbalna, vendar je bistvenega pomena za razvoj govora, socialnih spretnosti, sodelovanja in igre. Starši morajo svoj govor prilagajati otrokovemu razvoju, zato potrebujejo vedno bolj kompleksne izjave. Pomemben je učinek odzivanja staršev na otrokove besede npr. da mu pomagajo, da predmet poimenuje pravilno. Otroka spodbujamo z razširjanjem njegove izjave, ki ustrezno posreduje pomen, tako da njegovi izjavi dodajamo dodatne informacije npr. otrok reče »ati stol«, starši pa odgovorijo »ati sedi na stolu«. Pri vsaki temi lahko starši malčka spodbujajo z dodatnimi vprašanji. Podpore v njegovemu razvoju govora ne nudimo, če ga prekinjamo, zaviramo ali spregledamo pobude za komunikacijo (Marjanovič Umek, Kranjc, Fekonja, 2006).

3.2. Družinsko branje

V prvih petih letih se otrok nauči več kot v katerem koli kasnejšem obdobju. Velik pomen imajo jezikovne dejavnosti, ki jih izvajamo že od rojstva otroka. Te jezikovne dejavnosti dobro vplivajo tudi na splošni razvoj otroka (miselni, čustveni in socialni razvoj) (Ločniškar in Osredkar, 2006).

Otrok se že v zgodnjem otroštvu srečuje s pisnim jezikom, najprej v družini in bližnjem okolju, nato v vrtcu. Razvoj pismenosti poteka spontano in neopazno ob vsakodnevnih dogodkih (otrok opazuje napise, npr. na znakih ob cesti, v izložbah, na embalaži živil, na oblačilih in obutvi, ob družinskem branju prepoznava črke na naslovnici knjig) (Grginič, 2008).

Starši z glasnim in pogostim branjem otroške literature vplivajo na razvoj otrokovega govora. Širijo jim besedni zaklad ter skladnjo besed ter povedi, kar ima pomembno vlogo v razvoju zgodnje in kasnejše pismenosti. Če so v obdobju med prvim in tretjim letom starši pogosto brali, se o prebrani zgodbi z otrokom pogovarjali ter uporabljali širok besedni zaklad, so otroci med drugim in petim letom imeli višjo govorno kompetenco. Tako so otroci pri sedmih letih bolje razumeli prebrano besedilo kot otroci, ki jim starši niso brali (Marjanovič Umek idr., 2007: 39).

Družinsko branje je odvisno od tega, kakšne izkušnje so starši imeli v otroštvu, kakšne bralne zmožnosti imajo ter koliko časa imajo na voljo. Če imajo pozitiven odnos do branja, bodo z veseljem knjige približali tudi svojim otrokom. Otrok uživa, ko jim kdo bere ali pripoveduje. Med prebiranjem se ustvarja občutek večje čustvene povezanosti, pomembne za vse življenje (Matko Lukan, 2009).

Starši poznajo svojega otroka in vedo, kakšne knjige so mu všeč. Otrok bo tako knjigo poslušal z večjim zanimanjem. Knjige za otroka so bogate ilustrirane, kar je enako pomembno kot besedilo. Pri izbiri otroške knjige staršem lahko pomaga vzgojiteljica ali knjižničarka. S pomočjo knjige se lahko z otrokom pogovarjamo tudi o določeni temi (npr. tema, živali), ki olajša in obogati temo, ki otroka zanima. Odrasli otroka spodbujajo, da sprašuje ter se s tem uči novih besed in rabe stavkov.

Lahko se zgodi, da je prvi otrok dober bralec, drugi pa ne. Po navadi prvi otrok prejema veliko več pozornosti kot drugi otrok. V družinah z več otroki je potrebno branje prilagoditi vsakemu otroku posebej. Dobro je, da ima vsak otrok v domačem okolju svoj čas za branje oz. poslušanje. Starši morajo poizvedovati, kaj otroka zanima in temu primerno izbrati literaturo. Vsebina zgodb otrokom služi tudi za simbolno igro, kjer preigravajo različne vloge ter se vživljajo v druge osebe. Vsakodnevno branje mora postati ritual (po navadi pred spanjem) (Matko Lukan, 2009: 27).

4. PODROČJE JEZIKA V KURIKULUMU ZA VRTCE

V Kurikulumu za vrtce (1999) je navedeno, da je jezikovna dejavnost v predšolskem obdobju najpomembnejša za razvoj govora. Otroci se učijo izražati izkušnje, čustva, misli in razumeti druge. Razvoj jezika je povezan in vpleten v vsa področja dejavnosti. Jezikovno dejavnost izvajamo od rojstva dalje ter je pomembna pri razvoju predpisalnih in predbralnih sposobnosti. Otroci se jezika učijo ob vsakdanjih pogovorih, ob poslušanju glasnega branja odraslih, s pripovedovanjem, opisovanjem, ob rabi jezika v domišljjskih igrah ter različnih socialnih igrah .

Razvoj govora predšolskega otoka lahko razdelimo v dve fazi, in sicer predjezikovno in jezikovno. Predjezikovna, ko otrok še ne obvlada uporabe verbalnih sredstev, se konča okoli prvega leta, potem smo priča razvoju v okviru jezikovne faze. Otrok od prvega leta dalje usvaja besede, slovnična pravila za njihovo pregibanje in tvorjenje, uči se pravil tvorjenja izrekov in besedil. S tem raste njegova slovnična zmožnost. Hkrati ob razvoju slovnične zmožnosti pa se otrok postopoma uči tudi pravil, kdaj in kako reagirati s katerim od jezikovnih sredstev, ki se jih je naučil, in s tem pridobiva tudi sporazumevalno zmožnost (Kranjc in Saksida, 2001: 79).

4.1. Jezikovne dejavnosti v vrtcu

Področje jezika v kurikulumu za vrtce obsega obširen izbor dejavnosti. S. Kranjc in Saksida (2001: 80) sta jih razdelila v naslednje skupine: govorna vzgoja, književna vzgoja, predopismenjevanje in knjižna vzgoja kot del informacijskega predopismenjevanja.

Podrobno jih je zapisala M. Grginič (2005: 53):

- Govorna vzgoja, ki združuje poslušanje in govorjenje, verbalno in neverbalno komunikacijo, razvijanje slovnične in pragmatične zmožnosti.
- Književna vzgoja kot komunikacijski model, ki združuje otrokovo literarnoestetsko doživljanje in komunikacijo z literarnim besedilom, med vrstniki ter otrokom in odraslimi.
- Predopismenjevanje v povezavi z govorno vzgojo, ki združuje predbranje in predpisanje kot spoznavanje simbolov pisnega jezika ter različnih vrst in funkcij tiska (besedil) in knjige kot vira informacij.
- Knjižna vzgoja, kjer je knjiga vir informacij.

Te dejavnosti moramo povezovati v celoto kot to počnejo otroci, ko se spontano učijo jezika v svojem okolju. Jezik je povezan z vsemi drugimi področji kurikula (matematika, umetnost, narava, družba). Vsaka dejavnost mora dosegati globalne cilje, ki so zapisani v Kurikulumu za vrtce (1999).

Globalni cilji so (Kurikulum za vrtce, 1999):

- jezik kot objekt igre,
- zavedanje obstoja lastnega in drugih jezikov ter lastne in drugih kultur,
- poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika,
- doživljanje in spoznavanje temeljnih literarnih del za otroke,
- razvijanje jezika z vidika moralno-etične dimenzije
- spodbujanje ustvarjalnosti,
- razvijanje neverbalnih komunikacijskih spretnosti,
- spodbujanje jezikovne zmožnosti (artikulacija, besednjak, besedila, komunikacija itn.)
- spoznavanje simbolov pisnega jezika,
- doživljanje statusa slovenskega jezika kot državnega jezika.

5. SPODBUDE IN DEJAVNOSTI ZA RAZVOJ ZGODNJE PISMENOSTI V VRTCU

Branje otroku v predšolskem obdobju vpliva na vrsto bralnih sposobnosti, ki prispevajo k dovzetnosti za književnost, spodbujajo jezikovni in intelektualni razvoj, razvijajo zanimanje za različna področja, prispevajo k razvoju bralnih navad in bogatijo skupno preživljanje ob knjigi. Strokovni delavci bralne dejavnosti izvajajo načrtno in sistematično ter obenem se prilagajajo željam in interesom otrok (Jamnik, 2003).

5.1. Branje umetnostnih besedil

Vzgojitelj lahko izhaja iz likovnih, glasbenih in gibalnih dejavnosti, obenem lahko spodbuja spontano improvizacijo, upodablja dramatizacijo in druge ustvarjalne ali poustvarjalne dejavnosti. Poskrbeti je potrebno, da utrjujejo estetski užitek. V vrtcu naj bo vsakodnevno pripravljeno praviljično vzdušje, ki naj traja med 10–15 min (odvisno od starosti otroka). Izbrana naj bodo besedila, ki bodo otroke spodbujala k pripovedovanju ter spraševanju. Odrasli morajo pravljice pripovedovati z navdušenjem, saj se to prenaša na otroka (Jamnik, 2003).

5.2. Branje neumetnostnih besedil

Ob raznih priložnostih naj vzgojiteljica poseže po poučnih knjigah. Otroci skupaj z vzgojiteljico izvajajo dejavnosti iz različnih področjih: npr. s pomočjo kuharske knjige pripravijo otroci različne jedi, s pomočjo priročnika izdelajo okraske in voščilnice, naredijo zgibanko iz papirja ipd. Tako se bodo otroci naučili iskanja, vrednotenja in uporabe informacij (Jamnik, 2003).

5.3. Knjižni kotichek

Knjige naj bodo zanimivo razstavljenе po policah. Kotichek naj bo udoben, idealno bi bilo imeti razgrnjeno kakšno preprogo, okoli preproge blazine ali manjšo zofo. Pri postavitvi knjig moramo upoštevati starostne oz. razvojne razlike med otroki. Tako moramo na police

postaviti od različnih slikanic za predbralce do izzivalnih knjig za tiste, ki jih zanimajo bolj zahtevne teme. Izbira knjig naj bo zelo raznolika, na policah naj bodo knjige s slikami, knjige z informacijami, poezija, biografije, pravljice in tematske knjige (Hansen, Kaufmann, Burke Walsh, 2000: XII-2)

5.4. Kotiček za ustvarjanje knjig

Ta kotiček je namenjen, da otroci dobijo ideje in misli o sebi kot o avtorjih. Otrokom naj bodo na voljo prazne knjige manjših (4 krat 4 cm) ali večjih dimenzij (standardne knjige). Vanje lahko s pomočjo vzgojitelja pišejo pisne odgovore, osebne refleksije, pesmi, zgodbe z dialogi in grafične ilustracije. V kotičku naj bodo na razpolago papir, ovitki, luknjač in druge stvari, ki jih potrebuje za izdelavo knjige. Za boljšo spodbudo lahko izdelane knjige postavimo v pravi knjižni kotiček (prav tam).

5.5. Obisk knjižnice

Splošna knjižnica ima pester izbor knjig, s pomočjo katerih lahko izvajamo različne oblike knjižne vzgoje. Spodbujamo lahko bralne navade že od predšolskega obdobja naprej. Knjižnica mora biti prijazna ter dostopna vsem obiskovalcem. V njej so knjige za predbralno, začetno bralno in samostojno bralno obdobje. Predšolski otroci lahko posežejo tudi po mnogih poučnih knjigah. Služile bodo za pomoč za pogovor o določeni temi (Mlakar, 2003: 86).

Otroci lahko skupaj z vzgojiteljico obišejo eno izmed splošnih knjižnic. Spoznajo sistem ureditve knjižnice, sistem postavitve gradiva, kako si knjigo lahko izposodijo ter se seznanijo s pravili obnašanja pri obisku knjižnice. Pokažejo jim tudi primere slabega ravnanja s knjigami (npr. poškodovano, strgano gradivo). Na koncu srečanja knjižničarka pripravi pravljico ter spodbudi otroke za ponovni obisk (prav tam).

5.6. Knjiga in likovno ustvarjanje

Za celostni razvoj otroka je priporočljivo, da ga že zelo zgodaj odpeljemo na razstave, muzeje ter prostore, kjer imajo veliko umetniških izdelkov (slikarski, arhitektski in kiparski izdelki).

Osredotočimo se na povezavo branja ter likovnih spodbud. Pogosto delajo strokovni delavci napake, saj likovno izražanje uporabljajo zgolj zapolnitev praznine v času, ko zaključijo branje slikanice. Po branju dobijo otroci šop papirja ter škatlo barvic. Tisto, kar otroci narišejo, je največkrat šablonska slika. Poskuša se čim bolj približati ilustraciji, ki je bila otroku všeč v slikanici. Dejavnosti moramo zato premišljeno in skrbno načrtovati, ne smemo zanemariti dobre motivacije, posebnosti likovnega jezika ter zanimive tehnike. Otrokom damo raje motive, kjer bodo morali vključiti lastna iskanja, razvijati domišljijo ter doživljanje likovne dejavnosti. Spodbujamo, da rišejo drugačne motive od videnih, npr. risanje košare z dobrotami Rdeče kapice, izdelovanje krone kraljične ter podobno. Otrokov dobre izkušnje z likovnim izražanjem bodo poskrbele, da bo otrok odrasel v ustvarjalnega posameznika (Karim, 2003).

5.7. Besede in glasba

Glasba in beseda sta tesno povezani, saj jih družita ritem in melodija. Z glasbo povežemo različne zgodbe, pravljice, poezijo za otroke, izštevanke in podobno. Tudi če naš poslušni ni dober, lahko izbiramo ljudske in avtorske pesmi, saj niso prezahtevne. Z glasbami lahko spremljamo tudi pripovedi, deklamacije in uganko.

Skupaj z otroki lahko ustvarjamo glasbeno pravljico tako, da pravljico opremimo z zvočnimi slikami (izberemo otroške pesmi, ki so primerne naši zgodbi). Lahko pa izvedemo gledališko predstavo, ki jo spremljamo z instrumenti (Virant Iršič, 2003).

5.8. Igra z lutko

V gledališču lahko predstavimo otrokovo najljubšo pravljico. Lutke lahko izdelamo iz odpadnega materiala ali vzamemo plišaste živali. Otrok sodeluje pri izdelavi lutk, pripravi ter ustvarjanju gledališče ter pomaga izbrati skupaj z vzgojiteljico zgodbo. Ko je vse pripravljeno, pravljico odigrajo z lutkami. Sodelovanje obogati otroke, vzgojiteljico ter starše, če so v vlogi gledalcev.

Z lutkovno igro otroku pomagamo razvijati govorne sposobnosti, ročne spretnosti ter koordinacijo gibov. Otrok podoživlja svojo zgodbo ter jih v drugem mediju (v lutki) poljubno spreminja. Skupna igra odraslega (vzgojitelj, starši) in otroka izboljšuje medsebojne odnose (Sitar, 2003).

6. PROJEKTI IN PROGRAMI SPODBUJANJA BRANJA OZ. ZGODNJE PISMENOSTI

6.1. Tuji projekti

M. Grginič (2006) navaja naslednje tuje projekte:

- **Program učenja branja** (ang. The Learning to Read Programme) navaja kot pobudnico Kathy Maclachlan, ki je želela staršem odkriti skrivnosti pouka in učenja branja s prikazom strukturnih blokov bralnega procesa. Starše je spodbujala k pogostemu pripovedovanju ter petju pesmi, izštevank. Starši naj bi z otroki tudi delili svoje življenjske izkušnje ter izkušnje iz lastnega otroštva.
- **Sheffieldski razvojni projekt zgodnje pismenosti** (ang. The Sheffield Early Literacy Development Project) je združeval starše in otroke doma in na srečanjih. V ta projekt so vključili tri področja porajajoče se pismenosti: tisk v okolju, porajajoče se pisanje in skupno branje. Osnovno načelo je bilo, da imajo starši ključno vlogo pri podpori in usposabljanju otrok v razvoju pismenosti veliko pred vstopom v vrtec in šolo. Aktivnost projekta je bila načrtovana z namenom, da bi jo večina družin lahko sprejela in uresničila v svojem domačem okolju, npr. izrezovanje slik in velikih tiskanih črk iz časopisov.
- **Starši in otroci skupaj** (ang. Parents and Children Together) je program, ki je imel namen izobraževati otroke in starše. V programu so bili manj izobraženi starši, ki naj bi izboljšali svoje jezikovne sposobnosti in se usposobili za delo s svojimi otroki. Tri do pet dni so starši spremljali svojega otroka v vrtcu, kjer so sodelovali pri zgodnjem programu. Hodili so tudi na izpopolnjevanje v branju, matematiki in nalogah starševstva.
- **Program Starši kot partnerji** (ang. The Parents as Partners) je bil načrtovan kot pomoč staršem z nižjimi dohodki pri izboljšanju kakovosti družinskega branja. P. A. Edwards je s pomočjo delavnic staršem posredoval znanje, kako predstaviti knjigo otrokom ter kako izboljšati pogovor z otroki.

6.2. Slovenski projekti

- **Ura pravljic** je potekala tedensko v Pionirskem domu za otroke stare štiri leta. Od marca 1994 staršem teh otrok ponujajo tudi pogovore o pomenu branja za otrokov razvoj in izboru primernih knjig. Prirejajo tudi **Igralne ure s knjigo**, kjer s pravljico, glasbo in lutkami ustvarijo pravljичno vzdušje (Grginič, 2006).
- **Knjigobube** je gibanje, ki poteka v okviru EPTA Centra za izobraževanje in usposabljanje iz Ljubljane. Vodijo jih mentorice v vzgojno-izobraževalnih ustanovah ter zavodih za usposabljanje otrok s posebnimi potrebami. Starše seznanijo o pomenu vsakodnevnega branja otrokom. Komunikacija z otrokom poteka ob skupnem branju, igri in ustvarjanju. Iz tega izhajajo slikanice, ki jih je izdala založba EPTA (Hanuš, 2003).
- **Babica in dedek pripovedujeta**
Leta 1999 so ob mednarodnem dnevu starejših, pripravili (Pionirska knjižnica, enota Knjižnice Otona Župančiča, Bralna značka pri ZPMS in Bralno društvo Slovenije) zgibanko Babica in dedek pripovedujeta. Želeli so spodbuditi sodelovanje pri branju med otroci in starejšimi. Oblike srečanj so bile različne, lahko so se srečavali v vrtcu, šolah, knjižnicah, domovih za starejše, ... Otroci so s pomočjo tega programa spoznavali starejše in njihovo življenje (nekoč in danes) (prav tam).
- **Zibelka branja**
Starši ob rojstvu otroka dobijo zgibanko Zibelka branja, ki so jo pripravili Zveza družin, Pionirska knjižnica, enota Knjižnice Otona Župančiča in Bralna značka pri ZPMS. Zgibanka nagovarja starše, da ni nikoli prezgodaj prebirati in pripovedovati otroku. Starši potrebujejo nasvete, zato je tudi nastala ta knjiga. V njej so zapisani napotki, kaj in kako naj berejo svojemu otroku. Dojenček uživa v ritmu, melodijah in rimah (prav tam).
- **Korak za korakom**
V tem programu poudarjajo, da mora otrok imeti pozitiven odnos do knjig in branja, da bo cenil knjige in učenje iz njih le, če bodo sestavni del njegovega vsakodnevnega življenja. Odrasli imajo pri tem veliko vlogo, saj jim pomagajo oblikovati bralne navade in bralno kulturo. Otroka vzpodbudijo, da dobi čim več idej o zanj zanimivi temi ter mu priskrbijo gradivo. Po branju vodijo razgovor, kjer otroka spodbudijo, da s

svojimi besedami oz. na svoj način izrazi odnos do knjige in ideje, ki jih je dobil med poslušanjem.

Starši so pogosto negotovi pri izbiri knjige primerne otrokovi starosti. Nekateri nimajo možnosti izposoditi si ali kupiti knjige. Naloga vrtca in strokovnih delavcev je, da starše seznanijo z vlogo branja in knjige v otrokovem razvoju. Omogočiti jim morajo dostop do knjig in jih aktivno vključiti v branje. Knjižni nahrbtnik je projekt, ki ga izvajajo vzgojiteljice programa Korak za korakom za spodbudo družinskega branja. V njem so knjige, ki so namenjene otrokom in knjiga ali strokovni članek (o vzgoji, razvoju otroka, učenju, zdravju itd.), ki je namenjen staršem. V skladu s pravili, ki so jih oblikovali otroci s pomočjo vzgojiteljice, kroži po domovih (Vonta, 2003).

- **Bralna značka**

Bralna značka je slovensko kulturno gibanje in prostovoljna interesna dejavnost v vrtcu in šoli. V okviru literarno-estetske vzgoje na šolah se je po zgledu v drugih državah začela pri nas leta 1960 na osnovni šoli Prevalje. Takrat sta Leopold Suhodolčan in Stanko Kotnik uvedla Prežihovo bralno značko. Kasneje se je bralna značka razširila na celotno slovensko ozemlje (Partljič, 2000).

7. PREDŠOLSKA BRALNA ZNAČKA (PBZ)

PBZ je dejavnost, ki spodbuja družinsko branje, vrtec pa jo le organizira. Kurikulum za vrtce (1999) PBZ posebej ne omenja, vsekakor pa sodi v jezikovno vzgojo. Bralna značka se povezuje tudi z drugimi področji v Kurikulumu za vrtce (področje umetnosti, likovno področje).

7.1. Namen predšolske bralne značke

V vrtcu se je spontano pojavila potreba po PBZ. Z njo so hoteli obogatiti knjižno vzgojo predšolskih otrok ter ozavestiti starše o pomembnosti knjige za otroka. S PBZ so želeli motivirati starše ter pomagati, da otrok v predbralnem obdobju pride v stik s knjigo. Staršem strokovni delavci pomagajo izbrati primerno slikanico za otroka ter jim svetujejo, kaj in kako naj berejo oz. pripovedujejo ter kako začeti pogovor o prebranem (Glinšek, 2000)

Pri predšolski bralni znački je pomembno, da starši in otroci ob branju doživijo čar branja in literature. Starše opozarjajo, da naj otrok ne silijo k branju ter jih ozavestijo kako pomembno je branje tudi potem, ko otroci berejo sami. Takrat jim je branje odraslih v oporo in pomoč (Jamnik, 1998). Pomembno je, da se otrok sreča s knjigo, dojame, kaj je to knjiga, kaj mu lahko ponudi, preko nekega posrednika (starši). Pri branju otroku je pomembno njegovo doživljanje. Otroci lahko slikanico doživijo bolj intenzivno barvno, zvočno, vizualno in čustveno dojamejo kot kadarkoli prej. (Glinšek, 1998: 12).

7.2. Motivacija in interes za branje

Vzgojitelji in starši moramo spodbujati vseživljenjsko bralno zavzetost otroka. Za razvoj bralne motivacije je potrebno, da ima otrok pozitivne izkušnje z branjem že od najzgodnejšega otroštva naprej. Otroci se odločajo za branje zaradi različnih motivov, največkrat so radovedni in želijo izvedeti več (Bucik, 2003).

Notranja motivacija za branje se nanaša na notranjo željo in zavzetost v neki aktivnosti ne glede na to, ali ima aktivnost zunanjo vrednost (npr. notranje motiviran otrok bo sam izbral

knjige). Ta motivacija izhaja iz posameznikovega interesa in ne potrebuje nobene nagrade. Vse, kar potrebuje, je lastna izkušnja, ki je povezana z njegovim interesom in užitkom branja. Zunanja motivacija se nanaša na situacijo, ko se posameznik udeležuje aktivnosti zaradi zunanje spodbude (npr. priznanje, nagrada). Slaba lastnost zunanje motivacije je, da se lahko zgodi da ko otrok doseže cilj, bralna aktivnost ne poteka več (prav tam)

Odnos do branja so želeli spodbuditi z različnimi programi, ki so spodbujali branje z materialnimi in drugimi nagradami, vendar je zelo malo študij, ki bi dokazale, da so pri tem otroci spremenili odnos do branja. Odrasli lahko na pozitiven odnos do branja vplivamo s tem, da se veliko pogovarjamo o pozitivnih vidikih branja ter o pomenu branja. Vzgojiteljica ter starši morajo biti otroku dober zgled, da bo otrok postal dober poslušalec in kasneje bralec (prav tam).

Vzgojiteljice starše in otroke za predšolsko bralno značko motivirajo na več različnih načinov (Glinšek, 1998):

- Starše in otroke seznanijo s Predšolsko bralno značko.
- Vzgojiteljice pripravijo priporočilne sezname (vsebujejo seznam knjig) .
- Pripravijo posebej pripravljene urice pravljic ali dodatne dejavnosti na temo pravljic.
- Organizirajo obisk avtorjem, katerih dela so v priporočilnem seznamu.
- Pripravijo tematske razstave, ki otroke in starše spodbujajo k sodelovanju v PBZ.

Lahko se zgodi, da otroci med bralno značko izgubijo motivacijo za branje ter voljo do sodelovanja. Takrat je potrebna dodatna spodbuda vzgojiteljice, ki bo najbolje presodila, kako odreagirati v dani situaciji, če otroka pozna dovolj dobro. Vsakokrat mora ugotoviti vzrok za upad motivacije ter primerno odreagirati (prav tam).

7.3. Predstavitev prebranih knjig

Otroci lahko vzgojiteljici prebrane zgodbe predstavijo na več načinov (Glinšek, 1998):

- **Otroci pripovedujejo zgodbo skupini**

Nekateri otroci radi nastopajo in pripovedujejo pred skupino. Otrok, ki pripoveduje, lahko med pripovedovanjem sedi ali stoji v krogu. Pripoveduje ob ilustracijah slikanice ali tistih, ki jih je narisal sam. Vzgojiteljica mora otroku pomagati, če zgodbe ne zmore povedati do konca ali če meni, da je potrebno za otrokovo razumevanje potrebno dopolniti otrokovo zgodbo. Na koncu pripovedovanja ga je potrebno pohvaliti.

- **Otroci pripovedujejo zgodbo vzgojiteljici**

Otroci, ki ne marajo ali niso še pripravljeni nastopati pred skupino, lahko pripovedujejo vzgojiteljici (ob oporo so jim ilustracije) ali odgovorijo na kakšno vzgojiteljevo vprašanje. Narišejo lahko tudi risbo, ki jih spominja na slikanico ter jo razložijo. Bolj plašni otroci lahko pripovedujejo zgodbo s pomočjo lutke, saj jih ta medij razbremeni občutka sramu.

- **Otroci pripovedujejo zgodbo skozi risbo, sliko**

Otroci se najraje izražajo s pomočjo slik oz. risb. Včasih jim risba pomaga pri izražanju besed, ki jih ne znajo ali ne zmorejo drugače.

- **Otroci zgodbo skupinsko predstavijo**

Otroci lahko zgodbo zaigrajo sami ali s pomočjo lutke. Taka predstavitev zahteva od vzgojiteljice mnogo dela, iznajdljivosti ter ustvarjalnosti. Otroci pri takih dejavnostih zelo uživajo ter z navdušenjem sodelujejo. Predstavo lahko predstavijo tudi drugim oddelkom v vrtcu.

7.4. Vloga vzgojiteljice/vzgojitelja (mentorja) predšolske bralne značke

Vzgojitelji morajo vsakega otroka sprejeti kot »edinstveno osebnost«, pri čemer morajo poznati otrokove razvojne stopnje. Prva naloga je ugotoviti, kaj otrok že ve ter šele nato širiti njegovo znanje. Vzgojitelji se lahko učijo iz tega, kar jim povedo starši o otrokovih interesih o knjigah, črkah, risanju, glasbi in drugih socialnih umetnostih (Hansert in drug., 2000).

Vzgojiteljice morajo verjeti v pomen otrokovega druženja s knjigo. Vzgojiteljica se sama odloči, ali bo izvajala predšolsko bralno značko ali ne. Z izvajanjem predšolske bralne značke bo opravila veliko dodatnega dela ter porabila malo več energije, da otrokom in staršem

približa družinsko branje. Vsaka vzgojiteljica mora imeti sposobnost, da zna prepričati tudi tiste starše in otroke, ki so jim tovrstne dejavnosti manj ljube (Glinšek, 1998).

7.5. Vloga staršev pri izvajanju bralne značke

Knjige za predšolsko bralno značko lahko berejo tudi stari straši ali sorodniki otroka. Katero knjigo je potrebno prebrati, je zapisano na priporočilnem seznamu ali se oziramo na otrokove želje. Med branjem si skupaj z otroki ogledajo slike, se pogovarjajo o prebranem ter odgovorijo na otrokova vprašanja. Če starši ne znajo ali ne zmorejo odgovoriti na vprašanja otrok, za pomoč prosijo vzgojiteljico (Glinšek, 1998).

7.6. Zaključek branja za predšolsko bralno značko

Otroci, ki sodelujejo pri predšolski bralni znački, morajo v šolskem letu prebrati določeno število knjig. Včasih vzgojiteljice pripravijo na koncu šolskega leta zaključek PBZ ter na to prireditev povabijo tudi starše. Tam lahko tudi preberejo kakšno pravljico, zaigrajo katero izmed prebranih pravljic ter tako dokažejo, da so zgodbe otrokom pustile nekakšen pečat (Glinšek, 1989).

7.7. Problemi in dileme predšolske bralne značke

Poglaviten problem »akcij«, kot je bralna značka, da so starši in vzgojitelji usmerjeni v končni rezultat (pridobitev bralne značke), torej da je proces bolj bistven od rezultata. Namen bralne značke (razvijanje bralne kulture) zagotovo ni sporen, vendar ni nujno, da ima dober namen tudi dobre in zaželene posledice (Batistič Zorec in Turnšek, 2001).

Če se vzgojiteljica odloči za spodbujanje branja med družinami, mora upoštevati razlike med družinami, ki se nanašajo na stopnjo izobrazbe, kulturne značilnosti ipd. Dejavnosti, s katerimi vzgojiteljica »vstopa v družino«, mora uvajati zelo previdno. Pri oblikah sodelovanja s starši se morajo izogniti splošnim geslom (npr. vsak dan ena pravljica), saj ne morejo vsi starši uresničiti teh ciljev. S tem starši dobijo občutek krivde ter neuspešnosti in se bodo umaknili ter zaprli za nadaljnje sodelovanje. Pomembno je, da otrok v vrtcu ne občuti posledic, če njegovi starši ne morejo, ne znajo ali morda celo nočejo sodelovati pri

aktivnostih, ki jih spodbuja vrtec. V primeru, ko starši ne morejo sodelovati v dejavnostih, naj bi otroku vzgojiteljica posvečala več časa, da bi primanjkljaje nadoknadili. So otroci, ki poslušajo pravljice le v vrtcu. V takih primerih vzgojiteljica dopolnjuje starše (Knaflič, 2003).

7.7.1. Zunanja motivacija

Raziskovalci ugotavljajo škodljive vplive zunanje motivacije na notranjo motivacijo. Nagrada otroku za nekaj, kar ga že zanima, lahko otroke odvrne od aktivnosti. Če otrok uživa in je zadovoljen, ko bere, je njegova bralna aktivnost zanj nagrada (Bucik, 2003).

Z vsakim podeljevanje nagrad za dosežke ali trud uvajamo zunanjo motivacijo. Zakaj je potrebno otroke, ki uživajo ob poslušanju pravljic še dodatno motivirati z nagrado? Nagrada jih le spodbuja k temu, da dosežek postane pomembnejši kot interes oz. veselje do branja (Batistič Zorec in Turnšek, 2001).

Učinek branja naj bi bilo ugodje, zadovoljstvo nad novimi spoznanji in užitek doživljanje sveta v domišljiji. Zunanja motivacija otroke usmerja k pridobitvi nagrade, ki pa po navadi ni povezana z branjem. Zunanja motivacija sloni večinoma na količini prebranih knjig, ki pa ni pomembna za razvijanje bralca. Taka merila dajo prednost tistim otrokom, ki jim starši veliko berejo. Vzgojitelji morajo najprej poskrbeti za tiste otroke, ki niso bili deležni branja s strani staršev. Odrasli moramo spoznati, da z zunanjimi nagradami in spodbudami ne bomo dosegli bistva, to je razvili otrokove notranje motivacije. Otrokom moramo znati pokazati in prikazati, kako pomembno je branje (Bucik, 2003).

PBZ uvaja tekmovanje, ki je z vidika čustvenega doživljanja otroka še slabše kot pri klasičnem tekmovanju. Pri klasičnem tekmovanjem dobi nagrado manjšina najboljših, pri bralni znački, brez nje ostane peščica najslabših. Težavo so skušali odpraviti s tem, da so bili vsi otroci nagrajeni. Pri tem se pojavlja vprašanje, kakšen učinek ima nagrada. Kakorkoli se vzgojiteljica že trudi, se lahko zgodi, da otrok iz objektivnih (starši mu ne berejo) ali subjektivnih razlogov (noče, ne zmore povedati pravljice) ne bo dosegel predvidnega cilja. Če v takem primeru vzgojiteljica vseeno dá nagrado, s tem razvrednotimo bistvo nagrajevanja (dosežek). Ostali otroci, ki so uspešno opravili bralno značko, bodo opazili razlike v vloženem trudu in doseženih rezultatih. Problem je tudi za otrokove starše, katerih materni

jezik ni slovenski. Pri teh otrocih ne moremo ravnati enako kot pri ostalih otrocih (Batistič Zorec in Turnšek, 2001).

7.7.2. Tekmovanje med otroki

Otroci živijo v svetu, kjer je tekmovalnost prevladujoča vrednota. Otroci se veliko primerjajo med seboj in tudi brez zunanje motivacije tekmujejo eden z drugim. Nagrade spodbujajo tekmovalnost pri otrocih in starših. Otroci se med seboj pogovarjajo in drug drugemu hvalijo, npr. koliko knjig in kako hitro so jih prebrali. S tem količina (število prebranih knjig) postane pomembnejša od kakovosti (uživanje ob branju, podoživljanje prebranega itd.). Take akcije spodbujajo tudi starše k tekmovanju ter s tem, da izvajajo pritisk na otroka. Vsak, ki pozna otroke ve, kako rad posluša vedno iste pravljice. Vsaj v vrtcu vzgojitelji ne bi smeli še dodatno spodbujati otrok k tekmovanju (Batistič in Turnšek, 2001).

Otroka bo tekmovalna situacija prej odvrnila od branja kot spodbudila, saj bo v tem trenutku nemočen (npr. starši mu ne berejo). Tekmovanje je pogosta motivacijska strategija v vrtcih, ki ga za branje knjig ni potrebno še dodatno uvajati. Vsako tekmovalno tekmovanje ima zmagovalce in poražence. Občutek poraza vpliva na otrokovo samopodobo, tudi kasneje na samo podobo otroka kot bralca. Tekmovanje v bralnih dejavnostih v vrtcu postavlja otroka v položaj, da tekmuje v nečem, kar ni odvisno od njega, temveč od drugih, npr. staršev. Branje mora otroka notranje bogatiti, zato odrasli ne bi smeli dajati prednosti količini prebranih knjig (Bucik, 2003).

To, da si otrok zapolni zaporedje dogodkov in jih je zmožen obnoviti, je ena izmed pomembnejših posledic »branja«. Preverjanje o prebranem naj bo diskretno in namenjeno zgolj temu, da vzgojiteljica ugotovi, kaj je še potrebno storiti. To lahko najbolje naredimo tako, da ne izobesimo plakatov otrok, iz katerih je razvidno, koliko knjig je »prebral« otrok (Batistič Zorec, 2003).

8. OPREDELITEV PROBLEMA

M. Batistič Zorec in N. Turnšek (2001) trdita, da zagovorniki bralne značke predvsem poudarjajo svoje namene, cilje in strokovno ustrezno vsebino dejavnosti. Starši in vzgojitelji so usmerjeni le v končni izdelek in to je pridobitev bralne značke. Po Kurukulumu za vrtce (1999), ki zagovarja procesno-razvojno načrtovanje, pa je proces pomembnejši kot cilj. Bralna značka, ki je prenesena iz šole v vrtec, pa temelji na rezultatu. Kot sem govorila že v prejšnjem poglavju (glej PBZ, problemi in dileme PBZ, str. 17–19), da lahko bralna značka od otroke vpelje v tekmovalnost na področju branja, ki pa v predšolskem obdobju ni potrebno dodatno uvajati.

Predšolska bralna značka je projekt, ki spodbuja družinsko branje. Poskrbeti moramo, da kot vzgojitelji primerno odreagiramo in izvajamo ta projekt, da ne spodbujamo tekmovalnosti otrok ali staršev. Poiskati moramo tudi primerne druge dejavnosti, ki spodbujajo družinsko branje ter ozavestiti starše o pomenu branja otroku. Namen mojega diplomskega dela je raziskati, kakšno mnenje imajo vzgojiteljice ljubljanskih vrtcev o PBZ. Analizirati nameravam, ali se pri PBZ v vrtcih pojavijo zunanja motivacija (nagrada), pritisk staršev, napačno uresničevanje sicer ustreznega programa v praksi, spodbujanje tekmovanja med otroki ipd.

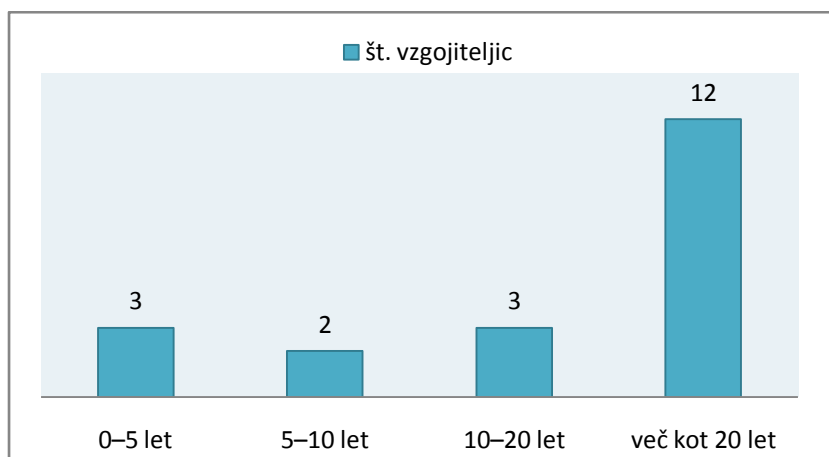
8.1. Raziskovalna metoda

V diplomskem delu sem uporabila kavzalno neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja.

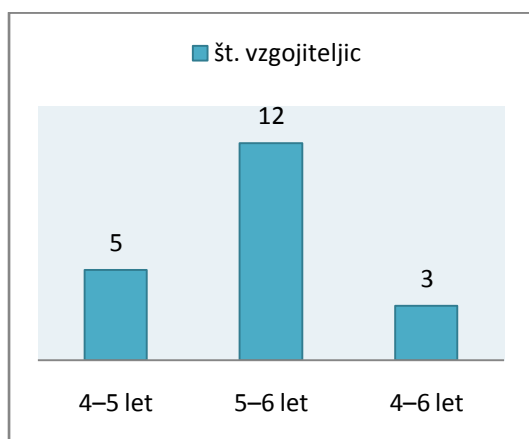
8.2. Vzorec

8.2.1. Vzgojitelji

V vzorec sem vključila 20 vzgojiteljic ljubljanskih vrtcev, ki delajo v oddelkih otrok, starih od 4 do 6 let in imajo v načrtovanem kurikulu oddelka PBZ.

Graf 1: Delovna doba vzgojiteljic oz. vzgojiteljev

Več kot polovica (60 %) vzgojiteljic, ki je sodelovalo v raziskavi, ima več kot 20 let delovne dobe, približno enak delež preostalih pa je začetnic (do 5 let delovne dobe) ter tistih, ki imajo med 5 in 10 ter med 10 in 20 let delovne dobe.

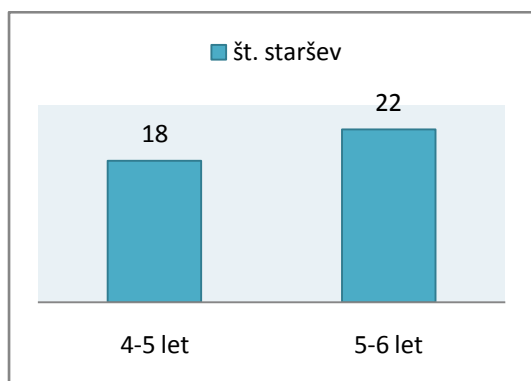
Graf 2: Starost otrok

Največ v raziskavo vključenih vzgojiteljic (60 %) vodi oddelke otrok, starih od 5 do 6 let, četrtnina oddelke 4 do 5 letnih otrok, preostale pa starostno heterogene oddelke (4–6 let).

8.2.2. Starši

V raziskavo sem vključila 40 staršev otrok, ki obiskujejo oddelke vzgojiteljic, vključenih v raziskavo.

Graf 3: Starost otroka

Več kot polovica staršev (55 %), ki so bili vključeni v raziskavo ima otroka starega 5–6 let. Nekaj manj kot polovica staršev (45 %) ima otroka starega 4–5 let.

8.3. Instrumenti in merske tehnike

Za namen raziskave sem uporabila anketo za vzgojitelje predšolskih otrok in anketo za starše. Anketi sta vsebovali vprašanja odprtega ter zaprtega tipa. Anketne vprašalnike sem dala v kuverte in odnesla ravnateljici. Tako sem zagotovila anonimnost anketirancev.

8.4. Obdelava podatkov

Rezultate sem kvantitativno in kvalitativno obdelala. Rezultate sem prikazala s pomočjo grafov ali tabel, jih analizirala in interpretirala.

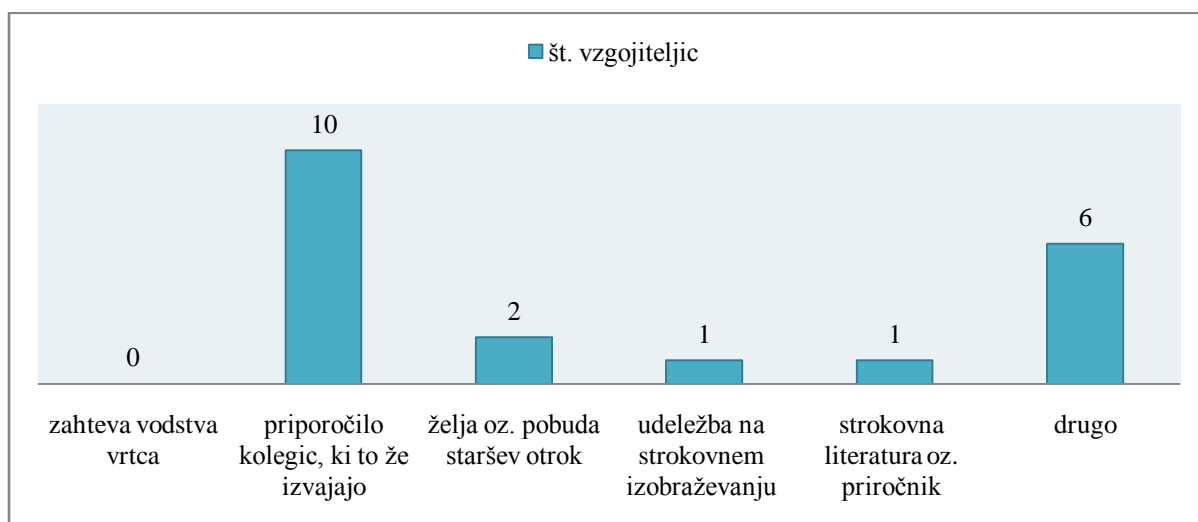
9. REZULTATI IN INTERPRETACIJA

9.1. Rezultati in interpretacija ankete za vzgojitelje

9.1.1. Razlogi in cilji izvajanja bralne značke

Želela sem ugotoviti, kaj vzgojitelje največkrat prepriča (razlogi), da izvajajo predšolsko bralno značko (PBZ) v vrtcu.

Graf 4: Spodbuda za izvajanje PBZ

Kot lahko razberemo iz Grafa 4, polovica vzgojiteljic izvaja bralno značko, ker so jim to priporočile kolegice, ki jo že izvajajo. Skoraj tretjina vzgojiteljic (30 %) je navedla svoj odgovor (»drugo«). Iz odgovorov je razvidno, da te vzgojiteljice niso razumele vprašanja, saj so navedle namesto odgovora na vprašanje, kaj jih je spodbudilo, da izvajajo PBZ, navajale cilje PBZ.

Tabela 1: Cilji PBZ

CILJI	ŠT. VZGOJITELJIC/VZGOJITELJEV
Spodbuda, vključitev staršev	6
Navajanje otroka na nastopanje, pripovedovanje, izražanje	14
Otrok uporablja domišljijo	3
Otrok zna izluščiti bistvo iz vsebine	2
Spodbujanje otrok k spoznavanju različne literature	7
Otrok razvija sposobnost miselnega in čustvenega sodelovanja v literarnem svetu	1

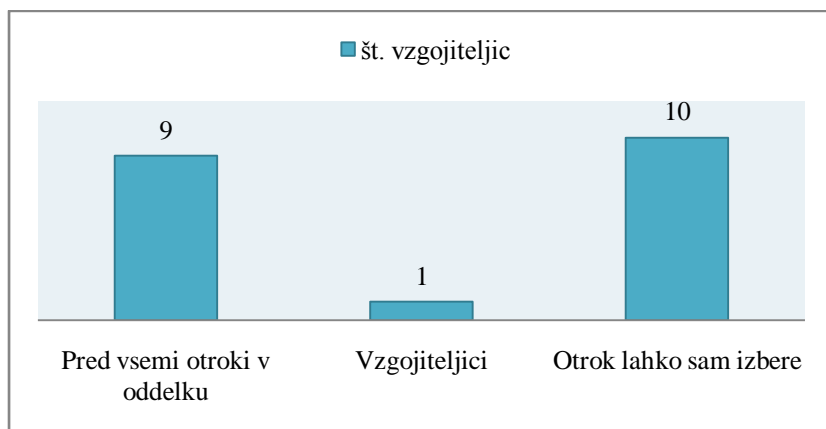
Zastavljeno vprašanje je bilo odprtega tipa, saj sem želela, da vzgojiteljice podajo svoje stališče o tem, kateri cilj se jim zdi pomemben pri izvajanju bralne značke. Nekatere vzgojiteljice so napisale več odgovorov, zato se število vzgojiteljic ne sklada s številom odgovorov (33). Odgovore sem vsebinsko kategorizirala v šest kategorij. Kot je razvidno iz Tabele 1, je vzgojiteljicam najbolj pomembno, da se otroka navaja na pripovedovanje oz., nastopanje ter da se otrok zna izražati (42 %), sledi spodbujanje otrok k spoznavanju različne literature (21 %) ter spodbujanje in vključitev staršev (18 %).

Če otrok želi govorno nastopati pred skupino sovrstnikov, mu to omogočimo, nikakor v to otroka ne silimo.

9.1.2. Preverjanje in beleženje dosežkov

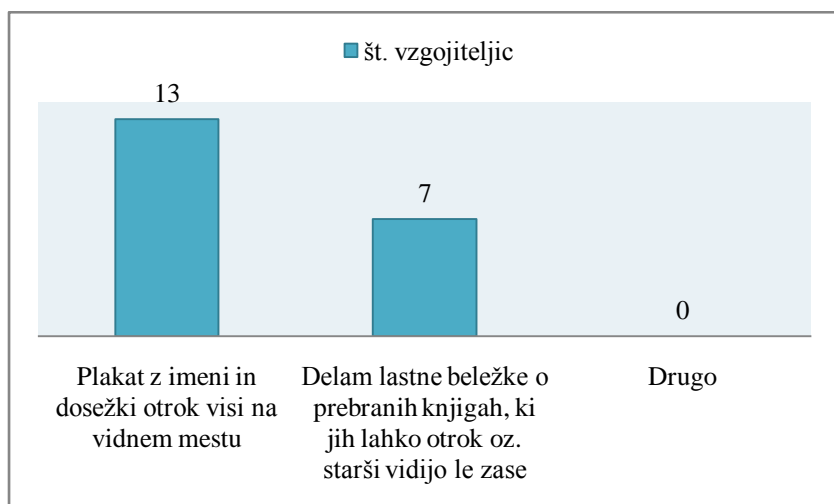
Graf 5: Načini preverjanja prebranih del

Iz Grafa 5 lahko razberemo, da polovica vzgojiteljic dopusti, da otrok sam izbere način pripovedovanja: samo vzgojiteljici ali vsem otrokom v oddelku. Skoraj polovica vzgojiteljic (45 %) zahteva, da otrok pove pravljico pred vsemi otroki v oddelku.

Otrok naj izbere sam način, kako bo predstavil pravljico. Nikakor vzgojitelj ne sme otroka siliti v dejavnosti, ki jih ne želi. Ko sem bila majhna nikoli nisem marala nastopanja, ampak sem to večino pridobila sčasoma, z veliko vaje. Vzgojiteljice ne bi smele zahtevati od otroka, da pripoveduje pravljico pred celo skupino vrstnikov. Prisila pri otroku zelo verjetno vzpodbudi odpor do javnega govornega nastopanja, posledično se lahko razvije tudi odpor do branja in pripovedovanja. Pri izvajanju bralne značke mora biti vzgojiteljica pozorna na vsakega posameznika in mu glede na njegove interese in želje ponuditi zanj najboljšo možnost izbire izražanja oz. izbire načina, kako bo predstavil pravljico. Vsebino pravljice lahko obnovi z besedami, lahko le opisuje ilustracije v slikanici, lahko si izmišlja ob knjigi, lahko nariše pravljico, lahko pripovedujejo z lutko, dramatizira, vsebino odpleše itd.

Graf 6: Načini beleženja dosežkov otrok

Več kot polovica vzgojiteljic (65 %) obesil plakate z dosežki otrok na vidno mesto. Ostale vzgojiteljice (35 %) delajo svoje lastne zapiske, ki so dostopni le posameznemu otroku ter njegovim staršem.

S tem ko vzgojiteljice izpostavijo plakate z imeni, izpostavijo otrokovo šibkost ali odličnost. Starši lahko primerjajo dosežke svojih otrok z drugimi, saj vzgojiteljice s tabelami, ki so obešene v oddelku, spodbudijo primerjavo. Med študijsko prakso sem velikokrat doživela, da starši govorijo o tem, kako je njihov otrok najboljši. Starši so otroka naučili obnove pravljice skoraj na pamet, saj niso imeli predstave, kaj je namen PBZ v vrtcu. Menim, da je bolje, če vzgojitelj vodi svoje lastne zapiske, ki so dostopni otrokom in staršem.

9.1.3. Nagrajevanje otrok

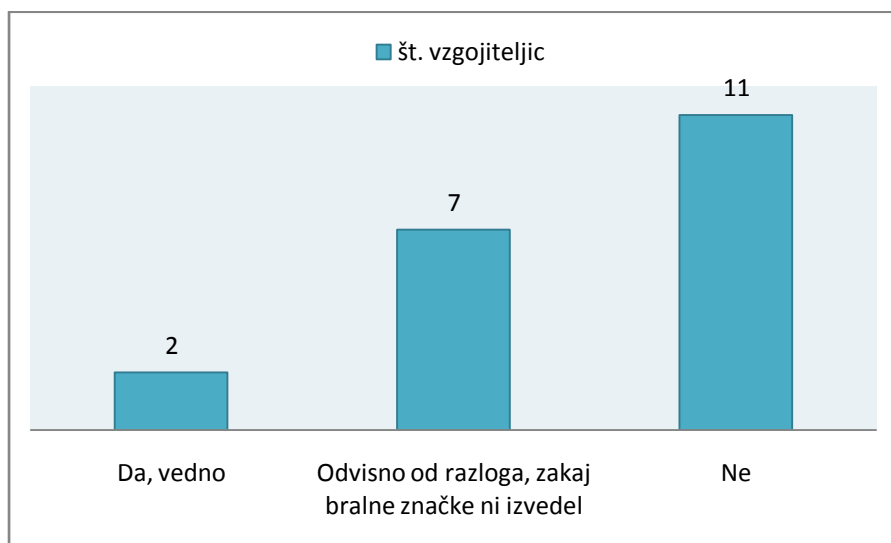
Vse vzgojiteljice so odgovorile, da vsi otroci dobijo nagrado za dokončano PBZ. Na vprašanje, kakšno nagrado dobijo, so se odgovori razlikovali. Vzgojiteljice za dokončanje bralne značke delijo otrokom razne diplome (Ciciuhec), priponke (z literarnim junakom, priponka Ostržek) ter nalepke.

Tako otroci dobijo nagrado za nekaj na kar ne morejo sami vplivati. Velikokrat se zgodi, da starši, ko njihovi otroci obnovijo oz. predstavijo določeno število knjig, niso več motivirani za branje. Tako izničijo prvotni namen bralne značke, ki je bila spodbujanje družinskega branja pri predšolskih otrocih. Starši se morajo zavedati, da je otroku potrebno veliko brati, saj je od

tega odvisen njegov odnos do pisane besede. Če zelo zgodaj otroke naučimo, da vsako opravljeno dejavnost nagradimo, jim dajemo zgled za celo življenje. Otrok je potrebno za določeno dejavnost ustrezno motivirati, še bolj pa je, če v tem procesu otroci uživajo.

Nato me je zanimalo, kako ravna vzgojiteljice, kadar otrok ni zadostil kriterijem za opravljanje bralne značke.

Graf 7: Nagrajevanje otrok, ki niso izpolnili zahtev PBZ

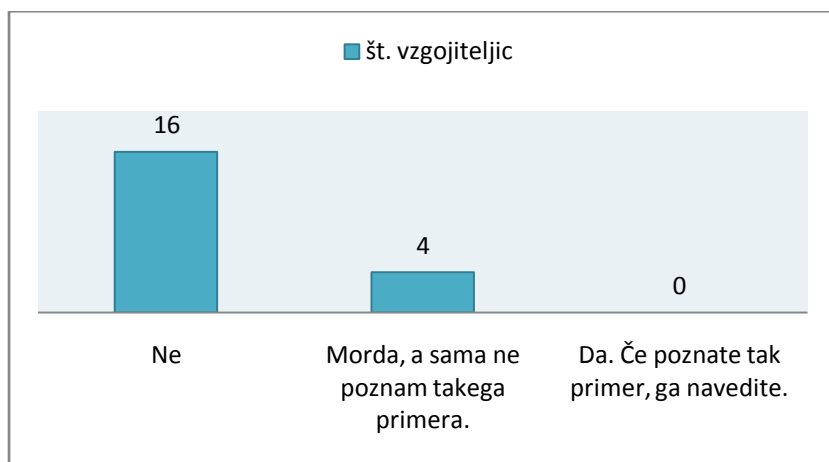
Iz Grafa 7 lahko razberemo, da malo več kot polovica vzgojiteljic (55 %) ne podeljuje nagrade za nedokončano PBZ. Tretjina vzgojiteljic (35 %) upošteva razlog, zakaj ni izpolnil zahtev bralne značke. Dve vzgojiteljici otroku ne glede na to, ali je dokončal branje ali ne, podeli končno nagrado.

Če otroci dobijo nagrado za nekaj, česar niso uspešno opravili, drugi otroci verjetno tako ravnanje občutijo kot krivično, saj so se za bralno značko potrudili. Spet se nam postavi vprašanje. Ali je pravilno, da otroku ne damo nagrade, ker zahtev PBZ ni opravil? Otroci niso krivi za to, da jim starši niso prebrali knjig, da bi lahko opravili PBZ. In s tem, ko jim ne damo nagrade, zaviramo otrokovo motiviranost za nadaljnjo srečanje s knjigami. Menim, da če otrok ne uspe doseči zahtev oz. dokončati bralne značke (ne zna jezika, noče, ne zmore, starši ne pokažejo zanimanja itd.), moramo kot vzgojitelj poiskati način, da lahko dokonča bralno značko. Otrok lahko prebrano vsebino v vrtcu predstavi s sliko, jo odpleše, zaigra (sam, s skupino ali z lutko) itd.

Študije so pokazale (Domicelj, 2003: 46), da otroci v okolju, kjer so nagrade pogoste in v navadi, ne prevzemajo pobude in odgovornosti za vlaganje navora v neko dejavnost, temveč počakajo na zunanji motiv. Ne moremo pričakovati, da bodo vse dejavnosti za otroke enako privlačne, vendar bi se morali izogibati vsem načrtovanjem, ki nehote poglobljajo negativen odnos do katere koli dejavnosti.

9.1.4. Odzivi vzgojiteljic na ravnanja staršev

Graf 8: Pritisk staršev na otroka, da izvedejo PBZ

Večina vzgojiteljic (80 %) je mnenja, da starši ne izvajajo pritiska na otroke. Štiri vzgojiteljice menijo, da se to lahko dogaja v drugih oddelkih, vendar same ne poznajo takega primera.

Kot lahko razberemo v Grafu 16 (str. 37), pa veliko staršev (skoraj polovica v vzorcu) otroke spodbuja k temu, da čim prej končajo bralno značko. Tukaj se mi pojavi vprašanje: ali so starši otroku nehali brati in pripovedovati po pridobitvi bralne značke. Menim, da veliko otrok pokaže zanimanje za branje ter tako sami motivirajo starše, da jim še naprej berejo pravljice. Sama sem imela primer, ko je punčka sama pokazala željo po branju in s tem »prisilila« starše, da so ji vsakodnevno brali in pripovedovali.

Na vprašanje, ali so imeli v svojem oddelku primer staršev, ki svojemu otroku niso želeli ali zmogli brati knjig, je slaba tretjina vzgojiteljic (30 %) odgovorila z da niso.

Sledijo odgovori teh vzgojiteljic o njihovem ravnanju v primeru, če starši niso zmogli ali želeli brati knjige otrokom:

- »V takem primeru sem otrokom sama prebrala zgodbo, da jo je obnovil v skupini. Ko so starši ugotovili, da mu pomagam, so pristopili sami k nadaljevanju.«
- »Prebrala sem zgodbo in se z otrokom pogovarjala o prebranem (če je želel).«
- »Proti koncu sem jih opozarjala, da bomo zaključili s Ciciuhcem in jih pozvala k branju. Nisem komentirala, ko tega niso storili.«
- »Pogovorila sem se s starši, po dogovoru, otroku prebrala ter tako vzpodbudila starše k branju knjige otroku.«
- »Sama sem prebrala zgodbico in nato jo je otrok obnovil.«
- »Sama sem mu prebrala knjigo.«

Cilj bralne značke je, da starši prebirajo pravljice otroku, vzgojiteljeva naloga pa da vzpodbudi branje v družini. Ker pa otroci ne smejo biti kaznovani za nekaj, na kar ne morejo sami vplivati, je edino pravično, da v teh primerih otroku bere vzgojitelj.

9.1.5. Spodbujanje družinskega branja doma in v vrtcu

Na to vprašanje je odgovorilo 20 vzgojiteljic, ki so večinoma navedle po več spodbud, skupaj sem dobila 42 odgovorov. Odgovori so razvrščeni v vsebinsko smiselne kategorije.

Tabela 2: Drugi načini za spodbujanje branja

SPODBUDA	ŠT. ODGOVOROV
Zgled	5
Pestra izbira knjig	10
Nastopi otrok (predstave, pravljicne ure za otroke in starše)	5
Knjižni koticiki	3
Obiskovanje knjižnice	15
Bralni nahrbtnik	2
Spodbujanje in ozaveščanje staršev o pomembnosti branja	2

Kot lahko razberemo iz Tabele 2, največ vzgojiteljic meni, da bi družinsko branje lahko spodbujali z obiski knjižnic (pravljicne urice, spoznavanje slikanic, spoznavanje zaposlenih v knjižnicah ter njihovega dela,...) in s čim bolj pestrim izborom knjig.

Tabela 3: Dejavnosti za starše (in otroke), ki spodbujajo družinsko branje

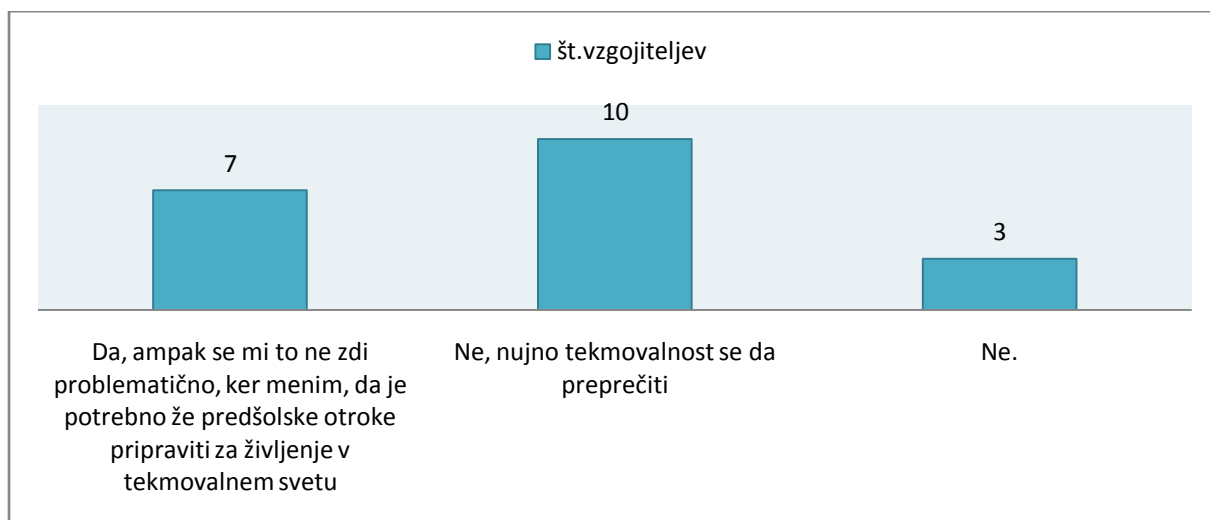
SPODBUDE	ŠT. ODGOVOROV
Skupni obisku v knjižnici	9
Dejavnosti s starši (zbiranje knjižnega gradiva, iskanje informacij, branje pravljic)	3
Staršem ponudiš pester izbor knjig	6
Nastopi otrok (pravljicne ure, predstave,..)	3
Knjižni koticiki	4

Na to vprašanje je odgovorilo vseh 20 vzgojiteljic, ki so večinoma navedle več dejavnosti za starše in otroke, ki spodbujajo družinsko branje, skupaj sem dobila 25 odgovorov.

Vzgojiteljice najpogosteje spodbujajo starše ter otroke za družinsko branje s pomočjo skupnih obiskov knjižnice. Knjižnica ponuja veliko dejavnosti, ki jih lahko izvajamo skupaj s starši ter otroki. Starše spodbujajo, da otrokom preberejo pravljico ter s tem dajo tudi dober zgled ostalim staršem. Že uveljavljene dejavnosti se v prejšnji meri skladajo s predlogi vzgojiteljic, naj (poleg PBZ) spodbujajo družinsko branje.

9.1.6. Pomen branja

Graf 9: Ali PBZ spodbuja tekmovalnost pri otrocih?

Kot lahko razberemo iz Grafa 9, polovica (50 %) vzgojiteljic meni, da tekmovalnost pri PBZ lahko preprečimo. Vse te vzgojiteljice so odgovore utemeljile, in sicer:

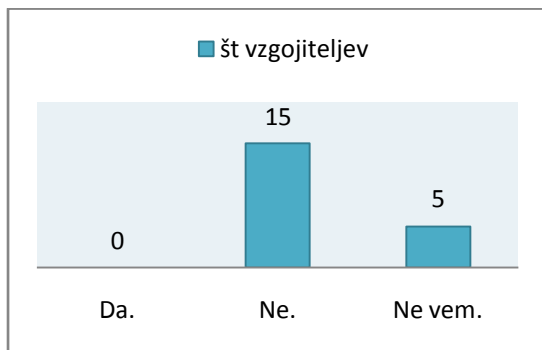
- Šest vzgojiteljic je napisalo, da ne izpostavljajo seznama na vidno mesto v igralnici, evidenco vodijo v dnevniku in osebno sporočajo otroku o njegovih dosežkih.
- Štiri vzgojiteljice so odgovorile, da to rešujejo s pogovorom (važno je sodelovanje, pogovor o dobrih lastnostih otroka itd.).

Tretjini vzgojiteljic se tekmovalnost v predšolskem obdobju ne zdi problematično, saj menijo, da je potrebno otroke pripraviti na življenje v tekmovalnem svetu.

Polovica vzgojiteljic, ki so mnenja, da tekmovalnost pri PBZ lahko preprečimo, torej očitno menijo, da se v vrtcu pojavlja tekmovalnost med vrstniki in posledično tudi med starši. Zavedamo se, da živimo v svetu, kjer je tekmovalnost zelo prisotna. Tekmujemo za službe,

boljše dosežke pri karieri ipd. Sama menim, da cilj predšolske vzgoje ne bi smelo biti spodbujanje tekmovalnosti med otroki, temveč obratno – spodbujanje sodelovanja, medsebojnega razumevanja in solidarnosti. S tem, ko izpostavimo tekmovanje pri bralni znački, je prikrajšan otrok, katerega starši ne morejo ali ne zmorejo brati. Otrok ni kriv, da ne dokonča bralne značke, ker se starši niso potrudili, da bi mu to omogočili. Otrok torej tekmuje v nečem, za kar ne more vplivati sam. Kot ugotavljam je tekmovanje pri PBZ pogosto, zato ga moramo znati preprečiti.

Graf 10: Ali PBZ spodbuja zunanjo motivacijo?

Večina vzgojiteljic (75 %) je odgovorilo, da bralna značka ne spodbuja zunanje motivacije, tj. da otroku količina prebranih knjig postane pomembnejša od užitka ob poslušanju pravljice ali zgodbe.

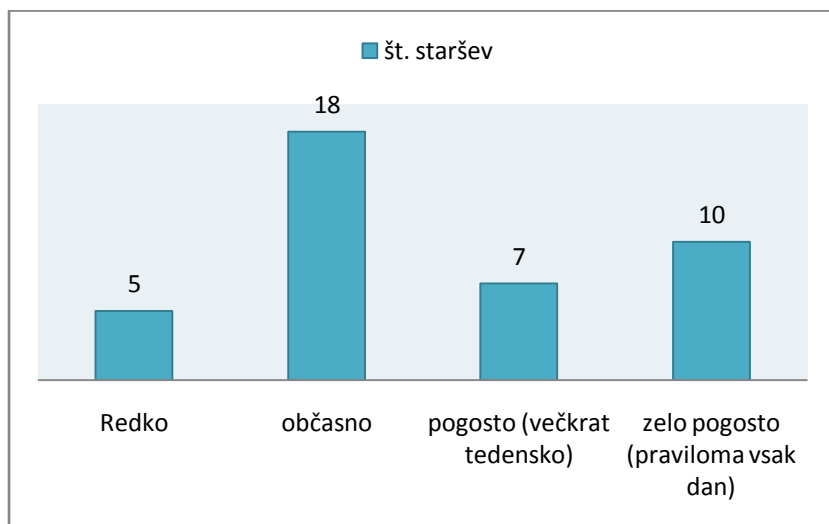
Izpostavile so, da predšolski otroci »berejo«, gledajo, poslušajo pravljice ter niso obremenjeni s količino. Nekatere bralno značko smatrajo kot dodatek h kurikulumu, kjer otroci poslušajo in prebirajo knjige tudi brez nagrad. Kar četrtina vzgojiteljic pa o tem vprašanju nima mnenja.

9.2. Rezultati in interpretacija ankete za starše

9.2.1. Branje otroku in pogovor o knjigah

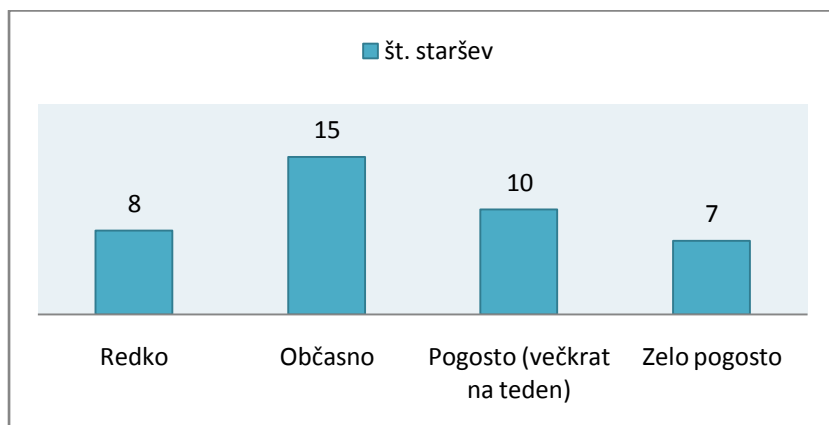
Graf 11: Pogostost branja otroku

Kot lahko razberemo iz Grafa 11, več kot polovica staršev (57,5 %) le redko ali občasno bere svojemu otroku, manj kot polovica pa pogosto ali zelo pogosto.

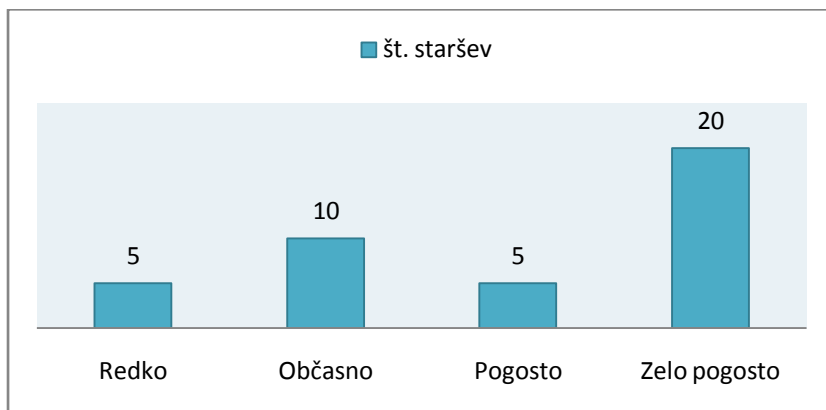
Strokovnjaki menijo, da otroci potrebujejo redne dejavnosti in stike z bralnim gradivom. Dejavnosti zbujejo in krepijo notranjo motivacijo otrok kot enega najpomembnejših dejavnikov uspešnega učenja. Vsak odrasli, ki dela z otroki, zna povedati, kako vztrajen je lahko majhen otrok pri neki dejavnosti (Domicelj, 2003).

Graf 12: Pogostost pogovarjanja o knjigi z otrokom

Rezultati so pri tem vprašanju skoraj enako kot pri vprašanju o pogostosti branja in sicer, da se dobra polovica staršev (57,2 %) z otroki redko ali občasno pogovarja ob knjigi. To pomeni, da se starši z otroki pogovarjajo, kadar mu berejo, kar pa žal pri mnogih ni vsakodnevno ali vsaj pogosto.

Graf 13: Pogostost spraševanja otrok

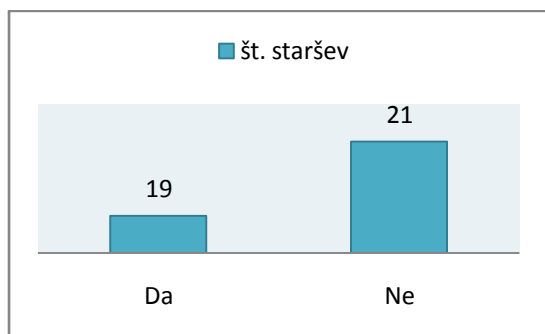
Iz Grafa 13 lahko razberemo, da polovica staršev otroke zelo pogosto sprašuje ob branju knjig.

Otrokovo aktivno vlogo, ki je pomembna za njegovo motivacijo za branje, lahko starši spodbujajo tudi med skupnim branjem, ki poteka kot sodelovanje in komunikacija odraslega z otrokom. Otrokovo pozornost ter njegovo razumevanje besed ali vsebine naj med branjem »preverjajo« s postavljanjem različnih vprašanj, ga spodbujajo, da pokaže dogajanje na ilustraciji, ki spremlja besedilo, ipd. pomembno je, da tudi pri pogovoru ob branju starši sledijo interesu, saj le tako zares povečajo njegovo sodelovanje (Bucik, 2003: 21)

Menim, da morajo starši otroke spraševati o prebranih knjigah, saj s tem, ko se pogovarjajo in dopustimo otroku, da uporabi svoje besede ob ilustracijah, razvijamo njegovo domišljijo. Otroka ne smemo siliti, če ob spraševanju ne želi odgovarjati.

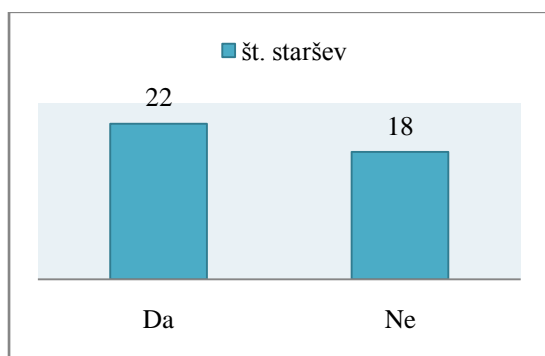
9.2.2. Priprava otroka na bralno značko

Graf 14: Ali ste spodbujali otroka, da čim prej konča bralno značko?

Skoraj polovica staršev (47,5 %) otroka spodbuja, da čim prej konča bralno značko. Starši s tem izvajajo pritisk na otroka ter spodbujajo k tekmovalnosti. Starši imajo iz svojega otroštva (šolanja) neko predstavo o bralni znački ter to prenašajo na otroka. Otroke spodbujajo k tekmovalnosti, namesto, da bi otrok med branjem užival.

Graf 15: Pomoč otroku pri pripravi obnove knjige

Iz grafa je razvidno, da je več kot polovica staršev (55 %) posebej pripravljala otroka na to, da bo v vrtcu obnovil vsebino knjige, ki so mu jo prebrali.

Pojasnila staršev glede njihove priprave otroka na obnovo:

- na poti v vrtec je otrok obnovil pravljico,
- pred spanjem smo še enkrat prebrali pravljico,
- otroku so dali možnost, da je vsebino narisal.

Menim, da starši otroka nikakor ne bi smeli pripravljati na PBZ tako, da mu »na usta polagajo« besede in stavke, kako naj obnovi prebrano. S tem popolnoma zgrešijo cilj, ki je, da zna otrok pozorno poslušati in ponoviti sosledje dogodkov. Otroka torej prikrajšajo za lastno razumevanje, ustvarjalnost in domišljijo, lahko pa mu celo vzbudijo odpor do branja in pripovedovanja ob knjigah.

9.2.3. Prednosti in pomanjkljivosti bralne značke

Tri četrtine staršev je odgovorilo, da se jim zdi dobro, da se v vrtcu izvaja bralna značka, kar četrtini pa se ne zdi primerno, da se v vrtcu izvaja bralna značka. V Tabeli 4 in 5 so predstavljeni njihovi argumenti, zakaj se jim PBZ zdi oz. ne zdi primerna za predšolske otroke.

Tabela 4: Prednosti PBZ

DOBRO, DA SE PBZ IZVAJA V VRTCU	ŠT. STARŠEV
Otrok si razvija govor, pridobiva besedišče in se uči pravilnega izražanja	14
Otrok razvija ljubezen do knjige in jezika	5
Otrok razvija domišljijo	7
Otrok bo bolj samostojen	2
Spodbujanje branja tudi pri tistih otrocih, ki jim ni to v interesu	2

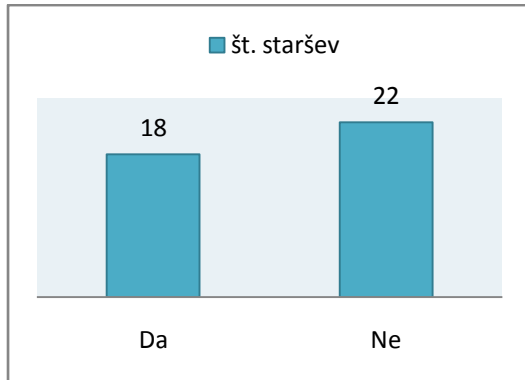
Tri četrtine staršev (75 %) med prednostmi PBZ navaja zlasti, da prispeva k razvoju govora in da otrok pridobiva besedišče (35 %) ter razvija ljubezen do knjige in jezika (12,5 %).

Tabela 5: Pomanjkljivosti PBZ

NI DOBRO, DA SE PBZ IZVAJA V VRTCU	ŠT. STARŠEV
Otroci so še premajhni, saj je otroštvo čas za igranje	5
Spodbujanje tekmovalnosti že v predšolskem obdobju	5

Izmed staršev četrtine, ki se jim PBZ ne zdi ustrezna, nekateri menijo, da so otroci še premajhni oz. da bi v vrtcu moral biti poudarek na igri. Drugi pa izpostavljajo problem tekmovalnost v predšolskem obdobju.

Graf 16: Primerjava dosežkov otroka z dosežki vrtnikov

Skoraj polovica staršev (45 %) priznava, da je dosežke otroka pri PBZ primerjala z dosežki drugih otrok v oddelku. To kaže, da starši PBZ pojmujejo kot pomembno obveznost in kriterij uspešnosti otroka. Skoraj gotovo je, da starši, ki dosežke svojega otroka primerjajo z drugimi, izvajajo tudi pritisk na otroke v smislu, da mora tudi on čim hitreje »povedati« čim več obnov prebranih del. To pa seveda kaže, da starši, ki imajo iz svojega otroštva (šolanja) neko predstavo o BZ, to prenašajo na otroka. S tem jih spodbujajo k tekmovalnosti oz. rezultatom, namesto, da bi bil poudarek na procesu (kakovost odnosa ob branju, uživanju, domišljija, črkovno poizvedovanje ... itd.).

10. ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem želela raziskati mnenja in izkušnje vzgojiteljic predšolskih otrok ter staršev glede bralne značke v vrtcu. Strokovnjaki poudarjajo, da je branje zelo pomembna dejavnost za otroka, pri čemer imajo zelo pomembno vlogo najprej starši in nato strokovni delavci v vrtcu. V vrtcu je veliko dejavnosti, ki spodbujajo družinsko branje. Družinsko branje pripomore, da otrok razvija govor in si izboljšuje predbralne in predpisalne sposobnosti. Vzgojitelj premišljeno in načrtno oblikuje dejavnosti, ki razvijajo bralne spretnosti ter spodbujajo družinsko branje. Ena izmed dejavnosti je predšolska bralna značka. Vendar pa se mi zdi problematičen že sam naziv te dejavnosti. Otroci v predšolskem obdobju še ne znajo brati, zato bi bilo bolje, da bi jo strokovnjaki poimenovali npr. »družinsko branje« ali »beremo skupaj«. Največji problem bralne značke je, da spodbuja tekmovalnost med otroki. Otrok in tudi starši tekmujejo za čim hitrejšo dosežke pri bralne značke (zagotoviti kriterijem ter prebrati vse knjige, ki so potrebne za pridobitev nagrade) ter s tem uničijo prvotni namen bralne značke. V vrtcu so jo uveljavili kot spodbudo za družinsko branje. V večini primerih vzgojiteljice otroke nagradijo, jim dajo priznanja ali značke za uspešno dokončanje bralne značke. To pa lahko povzroči celo, da po končanju obveznosti bralne značke (prebrana količina knjig, ki so bile obvezne za PBZ) nekateri starši prenehajo brati svojemu otroku.

Pojavi se tudi problem, da nekateri starši ne zmorejo ali nočejo brati svojemu otroku. PBZ je bila prenesena v vrtec zaradi spodbujanja družinskega branja. Kot lahko razberemo iz rezultatov, se nekateri starši, ter vzgojitelji strinjajo, da bralna značka spodbuja tekmovanje. V vrtcu je veliko družabnih in didaktičnih iger, kjer je prisotno tekmovanje med vrstniki, otroci tekmujejo brez spodbud, zato menim, da v vrtcu ni potrebno dodatno spodbujati tekmovanja. V oddelku vzgojitelji naj ne obešajo plakatov z imeni otrok in njihovimi dosežki, ampak naj vodijo svoje lastne zapiske, ki so dostopni le otroku in staršem.

Kot navaja A. Gradiščar (2003), da je branje kompleksna sposobnost, ki zahteva dobre predbralne zmožnosti. Strokovnjaki opozarjajo na različne skupine otrok z jezikovnimi težavami, ki zaslužijo v predšolskem obdobju posebno pozornost staršev in strokovnih delavcev, saj imajo ti otroci kasneje bralne težave v šoli pogosteje kot ostali vrstniki. Starši in vzgojitelji lahko že v predšolskem obdobju preprečijo jezikovne težave. Preprečimo jih tako,

da upoštevajo otrokov razvoj ter počasi dodajamo nove jezikovne dejavnosti ter otroku omogočimo, da se giblje v okolju z bogatimi bralnimi in komunikacijskimi spodbudami (knjige, zgoščenke, gradiva). Otrok naj že zelo zgodaj spozna pomen branja ter koristnost branja.

Iz ugotovitev empirične raziskave je razvidno, da se nekateri starši ne zavedajo pomembnosti branja za otrokov razvoj. Nekateri starši tudi primerjajo dosežke svojih otrok z drugimi. Otroka bo tako namesto k užitku ob poslušanju zgodb spodbujajo k tekmovanju, da mu ni več pomembno, da mu starši berejo, ampak le, da pove pravljico za nagrado.

PBZ izvaja veliko slovenskih vrtcev. Očitno povzroča tekmovalnost med otroki in da lahko to preprečimo. Sama PBZ, kot se je uveljavila v naših vrtcih, ne bi izvajala, ampak bi poiskala primeren način, kako bi spodbujala otroke ter starše k pripovedovanju in branju. Velikokrat otroci pokažejo večje zanimanje za prebiranje pravljič skupaj s starši, zato se mi zdi pametno, da vzpodbudimo notranjo motivacijo pri otroku. Otrok sam pokaže zanimanje za prebiranje in s tem prenesemo učinek tudi na starše.

Bralna značka kot program naj se ne izvaja v vrtcih, zlasti če staršem in otrokom ni pravilno predstavljena. Če se že izvaja v vrtcu, naj vzgojiteljica poskrbi, da z njo ne bo dodatno spodbujala tekmovanja in podeljevala nagrad, ki po mojem mnenju nimajo zaželenega učinka. Naša naloga je, da otroka že zelo zgodaj navajamo na knjige in branje, a ne ker je to obvezno (PBZ) temveč ker mu s tem omogočimo doživljanje pravljič na čaroben način.

11. LITERATURA

Batistič Zorec, M., Turnšek, N. (2001). Bralna in športna značka v vrtcu sta v nasprotju z načeli kurikula za vrtce. Vzgojiteljica št 2.

Batistič Zorec, M. (2003). Spodbujanje branja in prikriti kurikulum. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska književnost, 53–57.

Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 112–118.

Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 17–26.

Cencič, M. (2000). Preučevanje poučevanja pismenosti. Sodobna pedagogika 2/2000, ZDPDS, 36–51.

Domicelj, M. (2003). Vrtec - okolje, ki spodbuja. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 44–48.

Glinšek, M. (1998). Predšolska bralna značka. Predšolska bralna značka. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, 9–28.

Glinšek, M. (2000). Predšolska bralna značka. Predšolska bralna značka v tretjem tisočletju. Zbornik ob 40-letnici bralne značke. Ljubljana: Založba Rokus, 86–91.

Gradiščar, A. (2003). Otroci z jezikovnimi težavami. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 124–129.

Grginič, M. (2005). Porajajoča se pismenost. Ljubljana: Izolit.

Grginič, M. (2006). Družinska pismenost. Domžale: Izolit.

Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., Burke Walsh, K. (2000). Priprava na opismenjevanje. Oblikovanje oddelkov, osredotočenih na otroke (za otroke od treh do šestih let starosti). Ljubljana: Pedagoški inštitut, XII-1–XII-9.

Hanuš, B. (2003). Različne oblike spodbujanja branja pri nas. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 143-147.

Jamnik, T. (1998). Predšolska bralna značka spodbuja starše, da bi brali svojim predšolskih otrokom. Predšolska bralna značka. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, 6–8.

Jamnik, T. (2003). Dejavnosti ob branju. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 130–132.

Karim, S. (2003). Knjiga in njene likovne spodbude. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 133–135.

Knaflič, L. (2003). Različne družine - različni pristopi. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 65–67.

Kranjc, S. in Saksida, I. (2001). Jezik. Otrok v vrtcu. Priročnik h Kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja, 77–106.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.

Ločniškar, K. in Osredkar, M. (2006). Z roko v roki v svet črk. Priročnik opismenjevanja za starše in vzgojitelje. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Marjanovič Umek, L., Kranjc, S. in Fekonja, U. (2006). Otroški govor: razvoj in učenje. Domžale: Izolit.

Matko Lukan, I. (2009). Kako beremo z otrokom. Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Andragoški center, 27–42.

Mlakar, I. (2003). Vloga knjižnice. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 84–91.

Pečjak, S. (2010). Psihološki vidiki bralne pismenosti. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Partljič, T. (2000). Štirideset let mlada bralna značka. Bralna značka v tretjem tisočletju. Zbornik ob 40-letnici bralne značke. Ljubljana: Založba Rokus, 9.

Sitar, J. (2003). Od branja do igranja. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 140–142.

SSKJ. (2000). Ljubljana: Založba ZRC.

Virant Iršič, K. (2003). Ob besedila h glasbi ... in nazaj. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 136–138.

Vonta, T. (2003). Različne oblike spodbujanja branja pri nas. Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga, 148–149.

12. PRILOGE

12.1. Anketni vprašalnik za vzgojitelje

ANKETNI VPRAŠALNIK

Sem Anja Artač, študentka 3. letnika PV na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. V diplomski nalogi o bralni znački v vrtcu raziskujem, kakšna so stališča in ravnanja vzgojiteljev predšolskih otrok, ki v oddelku izvajate bralno značko ter kaj pričakujejo in pri svojih otrocih spodbujajo starši predšolskih otrok. Prosim Vas, da mi pomagate tako, da si vzamete nekaj časa za odgovore na vprašanja v nadaljevanju. Anketa je anonimna, rezultate pa bom uporabila le v raziskovalne namene.

Pri spodaj navedenih vprašanjih izberite EN odgovor (obkrožite črko pred njim), razen kadar je napisano drugače. Pri nekaterih vprašanjih ali možnih odgovorih Vas prosim, da dopišete razlago ali napišete svoj odgovor.

1. Delovna doba:

- a) 0-5 let
- b) 5-10 let
- c) 10-20 let
- d) Več kot 20 let

2. Starost otrok

- a) 4-5 let
- b) 5-6 let
- c) 4-6 let

3. Kaj Vas je spodbudilo, da izvajate bralno značko v Vašem oddelku (lahko izberete več kot en odgovor!)?

- a) zahteva vodstva vrtca,
- b) priporočilo kolegic, ki to že izvajajo,
- c) želja oz. pobuda staršev otrok,
- d) udeležba na strokovnem izobraževanju
- e) strokovna literatura oz. priročnik (navedite katera):
- f) drugo: _____

4. Kateri so za Vas glavni cilji bralne značke v vrtcu?

---

5. Kako preverjate, ali so starši otroku prebrali pravljico?

- a) Otrok mora obnoviti vsebino pred vsemi otroki v oddelku,
- b) Otrok mora obnoviti vsebino vzgojiteljici,
- c) Otrok lahko sam izbere, kako bo predstavil vsebino (obnova, risba, dramatizacija,...)
- d) Drugo: _____

6. Na kakšen način beležite dosežke otrok (prebrane knjige)?

- a) Plakat z imeni in dosežki otrok visi na vidnem mestu
- b) Delam lastne beležke o prebranih knjigah, ki jih lahko otrok oz. njegovi starši vidijo le zase
- c) Drugo: _____

7. Ali otroci dobijo nagrado za dokončano značko?

- a) DA. (Kakšne?) _____
- b) NE. (Nadaljujte z vpr. 8!)
- c) Drugo: _____

7.1. Ali dobi nagrado tudi otrok, ki ni izpolnil zahtev bralne značke?

- a) DA, vedno.
- b) Odvisno od razloga, zakaj bralne značke ni izvedel.
- c) NE

8. Ali mislite, da nekateri starši izvajajo pritisk na otroke, da naredijo oz. čim prej končajo bralno značko?

- a) NE
  - b) Morda, a sama ne poznam takega primera
  - c) DA. Če poznate tak primer ga navedite:
-
-
-

9. Ste imeli v svojem oddelku primer staršev, ki svojemu otroku niso želeli ali zmogli brati knjig?

- a) NE.
  - b) DA. Kako ste v tem primeru ravnali.
-
-
-

10. Bralna značka je nedvomno spodbuda za družinsko branje. Ali menite, da bi to lahko spodbujali kako drugače? Kako?

---

11. Ali imate v vrtcu poleg bralne značke še kakšne dejavnosti za starše (in otroke), ki spodbujajo družinsko branje?

---

12. Ali mislite, da bralna značka spodbuja tekmovanje med otroki?

- a) DA, a se mi to ne zdi problematično, ker menim, da je potrebno že predšolske otroke pripravljati za življenje v tekmovalnem svetu.
- b) NE, nujno tekmovalnost se da preprečiti. Navedite kako:

- c) NE.

---

13. Ali mislite, da bralna značka spodbuja zunanjo motivacijo, tj., da otroku količina prebranih knjig postane pomembnejša od užitka ob poslušanju pravljic ali zgodbic?

- a) Da. Utemeljite:

- b) Ne. Utemeljite:

- c) Ne vem.

---

14. Ali želite dodati še kakšno mnenje ali izkušnjo o bralni znački, o čemer vas nismo vprašali?

Hvala za sodelovanje.

12.2. Anketni vprašalnik za starše

ANKETNI VPRAŠALNIK

Seem Anja Artač, študentka 3. letnika programa predšolska vzgoja na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. V diplomski nalogi preoučujem bralno značko v vrtcu, Prosim Vas, da mi pomagate in si vzamete nekaj časa za odgovore na vprašanja v nadaljevanju. Če imate več otrok imejte v mislih, da se vprašanja nanašajo le na otroka v oddelku vrtca, kjer ste dobili ta vprašalnik. Anketa je anonimna rezultate pa bom uporabila le v raziskovalne namene.

Pri spodaj navedenih vprašanjih obkrožite ali dopišite ustrezen odgovor.

1. Starost Vašega otroka

- a) 4-5 let
- b) 5-6 let

2. Kako pogosto vi oz. vaš partner berete otroku?

- a) Redko
- b) Občasno
- c) Pogosto (večkrat tedensko)
- d) Zelo pogosto (praviloma vsak dan)

3. Kako pogosto se z otrokom pogovarjate o knjigi oz. ob knjigi, ki mu jo berete?

- a) Redko
- b) Občasno
- c) Pogosto
- d) Zelo pogosto

4. Kako pogosto vas otrok sprašuje ob knjigi, ki mu jo berete?

- a) Redko
- b) Občasno
- c) Pogosto
- d) Zelo pogosto

5. Ali se vam zdi dobro, da se v vrtcu izvaja bralna značka? Zakaj? Če vidite tako prednosti kot pomanjkljivosti lahko dodate razlago OBEMA možnima odgovoroma.

a) DA.

---

b) NE:

---

6. Ali ste kdaj primerjali dosežke svojega otroka pri bralni znački z drugimi otroci v skupini?

a) DA

b) NE

7. Ali ste spodbujali otroka, da čim prej konča bralno značko?

a) DA

b) NE

8. Ali ste otroka posebej pripravljali na to, da v vrtcu obnovil vsebino knjige, ki ste mu jo prebrali?

a) Ne.

b) Da. Prosim, na kratko opišite kako:

---

9. Ali želite dodati še kakšno mnenje ali izkušnjo o bralni znački, o čemer vas nismo vprašali?

Hvala za sodelovanje.